

Sorunların İntikamı:
Çözemeyeni çözerler!
(M. Tınaz Titiz)
Kitabından seçme satırlar, cümleler ve paragraflar

Seçmeleri Derleyen: Bülent Ağaoğlu

(Fotoğraflar, Çinli çağdaş sanat ve fotoğraf sanatçısı Wang Qingsong'a aittir.)

Pdf kopyası: <http://bit.ly/1gZFJ6i>

HER ŞEYİN BİR HİKAYESİ VARDIR..

İleriki sayfalarda okuyacağımız 123 seçki var. Her biri, diğerinin devamı değil, bir kitabın içinden seçilmişler. Kuşkusuz, seçen Bülent Ağaoğlu (bulentagaoglu.ist@gmail.com) değil de bir başkası olsaydı seçilenler belki de farklı olurdu; bu nedenle bazılarını takılıp “*bunun seçilecek nesi var ki!*” diyebilirsiniz.

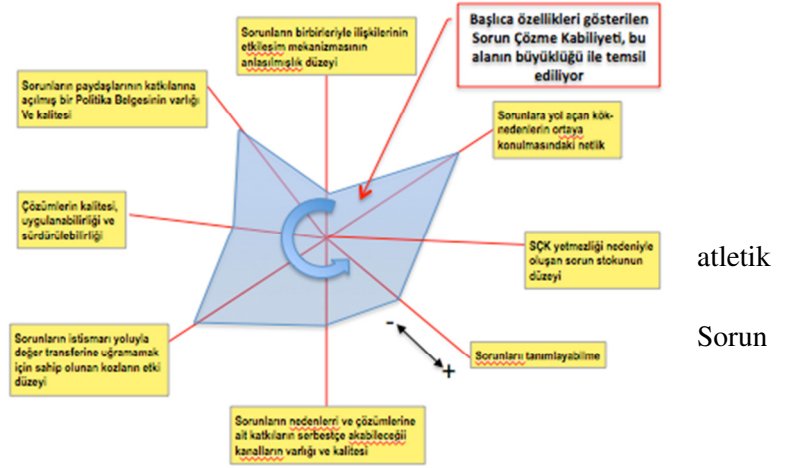
Bu seçkiler “*Sorunların İntikamı: Çözemeyeni Çözerler*” adlı kitaptan alınmıştır.

SORUN, ÇÖZME VE SORUN ÇÖZME KABİLİYETİ

Sorun, “*istenmeyen*” ve/ya “*istenen, ama gerçekleşebilmesinin önünde engeller bulunan*” bir durum olarak tanımlanıyor.

Çözüm ise, sorun’un yarattığı rahatsız ediciliğin “*daha katlanılabilir bir düzeye indirilmesi*”dir.

Kabiliyet sözcüğü, sadece dar bir alandaki yetkinlik değil, olabilecek en geniş kapsamıyla kullanılıyor; aynen, tek tek beceriler yerine pentatlon gibi bileşik bir yetkinlik anlamında. Yandaki şekilde, Çözme Kabiliyeti’nin başlıca bileşenleri ve rasgele seçilmiş bileşen düzeylerinin belirlediği alan, yani SÇK görülüyor.

SORUN ÇÖZME SİSTEMİ VE ENERJİ

Antropolog ve tarihçi Joseph A. Tainter 1996 yılında yazmış olduğu *Karmaşıklık, sorun Çözme ve Sürdürülebilir Toplumlar* başlıklı makalesinde (<http://bit.ly/1aHMGm5>), her evin kapısına, her iş adamının, her kamu görevlisinin, her siyasetçinin bileklerine takılacak ve çıkarılması imkansızlaştırılmış bir elektronik bileziğe yazılacak önemdeki şu araştırma sonucunu ilan ediyor:

“.. varlığını sürdürebilecek bir toplumun özelliklerinden biri, sürdürülebilir bir sorun çözme sistemine sahip olmasıdır.”

Ve bu yargısının ön koşulu olarak da, sözünü ettiği *sorun çözme sisteminin*, mutlaka *katlanılabilir maliyetli* ve *kesintiye uğraması imkansız* bir enerji kaynağı yoluyla desteklenmesi gerektiğini, *aksi taktirde o toplumun varlığını sürdüremeyeceğini*, tarihteki örnekleri üzerindeki çalışmalara dayanarak ileri sürüyor.

İlk bakışta görülemeyen çarpıcı gerçek, *-bir kurşun kalemeden, yeni bir ilaç geliştirmeye kadar-* refah sağlayan her şeyin –ama her şeyin- güneş enerjisinin çeşitli yoğunluktaki formları olduğudur.”

Bu enerjiyi ya kendiniz makul bir maliyetle üretecek, sürdüreceksin ya da sahip olan birilerinden transfer edeceksiniz. Transfer edilecek olan doğrudan güneş ışınması olamayacağı için, onun dönüşüme uğramış formları transfer edilir. Yani, yiyecek, kereste, maden cevheri, petrol, insan kaynağı, bilgi gibi "değer"ler..

<http://bit.ly/16mgkwN>

Bu gerçeğin, yaşamımda bir travma etkisi yarattığını söyleyebilirim. Yaşamım boyunca birbirinden kopuk olarak öğrendiklerimi, güçlü bir miktatısın bir araya toplamasına benzer şekilde bir araya getirip bir anlam

kazandıran yukarıdaki açıklama, bir damla petrol için litrelerce kan akıtmaktan çekinmeyen refah ülkelerinin acımasızlığının sebebini ve nasıl karşı konulabileceğinin anahtarlarını içinde barındırıyor.

İşte sorun da, bu seçkilerin derlenmesi hikayesi de bu noktada başladı.

Türkiye ve benzer durumdaki ülkelerin *niçin bir türlü toparlanamadıkları, bu toparlanamayışı niçin boyuna övünerek gidermeye çalıştıkları* ve benzeri tuhafıkları yukardaki anahtarla açıklayıp ikna edebilmenin ne denli güç olduğu gerçeği karşımıza dikiliverdi.

Bu güçlüğü tahmin edebilmeliydik; ama bir yandan da bu gerçek kolay anlatılabilir olsaydı, bu toplum giderek ağırlaşan sorun stokunun altında bu denli ezilmez, "Sorun Çözme Kabiliyeti" kavramı çoktan toplum gündemine girerdi.

NASIL ANLATILABİLİR?

Şimdi, ne nasıl yapıp da, meselenin *Sorun Çözme Kabiliyeti yetmezliği* olduğu, bu yetmezliğin her sorundan bağımsız, ama onların her biriyle bileşik yaparak o sorunları içinden çıkılmaz hale getiren bir sorun olduğunun ciddiye alınması sağlanacak?

Bu seçmeler, bu yolda atılmış ikinci adımdır. Dr.Necati Saygılı'nın, kitabın daha kolay okunabilmesini sağlayabilen bir özetinden (Sorun Çözme Kabiliyeti Üzerine Söyleşi (Sorular/Cevaplar) (<http://bit.ly/1aeSaGd>) sonra, Bülent Ağaoğlu kitabı tarayarak bir diğer etkili araç ortaya koydu.

Bu arayışlar sürecektir; sadece bu kitap için değil, toplumsal kavram dağarcığına kazandırılmak istenen her yeni kavram için sürecektir. Tek tek konulacak taşlarla örebildiğimiz kadar örülecek. Aksi halde "*çözemeyeni çözecekler!*".

M.Tınaz Titiz
Ekim 27, 2013

ÖZETİN ÖZETİ

ENERJİ VE SÖMÜRÜ

Toplumların refah düzeylerini koruyup sürdürmek ya da artırmak için mutlaka enerjiye ihtiyaç duyacakları anlaşılıyor. Bir oyuncağın kurulabilmesi, bir konuyla ilgili yöntem araştırması için masa başında çalışılması ya da seçim konuşmasının yapılabilmesi... Hepsi enerjiye (güneşin ışması) gereksinim duyuyorlar.

Bunu ya kendiniz makul maliyetle üreteceksiniz ayrıca sürdürebileceksiniz -ki bunu bütünüyle yapabilen toplum yoktur- ya da sahip olanlardan transfer edeceksiniz.

Transfer edilecek olan doğrudan güneş ışması olamayacağı için, onun dönüşüme uğramış formları transfer edilir. Yani *yiyecek, kereste, maden cevheri, petrol, insan kaynağı, bilgi* gibi "değer"ler...

Bunlardan en az birkaçı herkeste olduğu için, bu tür kaynaklar uluslararası tasallut altında OLMAK ZORUNDA'dır Ve bunu önleyebilecek hiçbir kural mevcut değildir. Uluslararası kurallar, bu didişmeyi engellemek için değil olur olmaz toplumların kuralları değiştirmesine engel olmak için konulmuştur.

SORUN ÇÖZME KABİLİYETİ

İnsanın refah mücadelesi bitmeyeceğine göre, kaynakları -doğal sayılması gereken- bu tasalluttan korumak için dikkat edilmesi gereken tek nokta vardır: Yüksek Sorun Çözme kabiliyetine (SÇK) sahip olmak.

SÇK, sorunların köklerini doğru teşhis etmek ve kaynaklarını bu sorunlara tahsis edebilme becerisine sahip olmak demektir. Toplumumuz ise maddi ve manevi enerjisinin çoğunu, sorunların işaretleri (sonuçları, semptomları) ile boğuşmaya harcamak gibi olumsuz bir alışkanlığa sahip. Bu alışkanlığın değiştirilmesi, varlığımızı sürdürebilmeyle neredeyse eş anlamlıdır.

Sorunlardan yakınan ve bunların çözümüne katkıda bulunmak isteyenlerin benimseyebilecekleri çeşitli yollar vardır.

Bunlardan biri, sorunların kimyasını (<http://tinaztitiz.com/3360/sorun-kimyasinin-dorduncu-kanunu/>
http://www.beyaznokta.org.tr/cms/images/201005112104_sorun-kimyasi.pdf

http://www.beyaznokta.org.tr/projelerimiz_soruncozme kabiliyet) öğrenmektir: Çok sayıdaki "Hayalet (phantom) Sorun"un, hangi kök (root) sorunlarca oluşturulduğunu, bunların, aralarında nasıl yeni bileşikler yaparak çoğaldıklarını, olumsuzluk üreten bir "sebe-sonuç" döngüsünün nasıl olumluya çevrilebileceğini anlamak ve bunlara göre yaratıcı çözüm üretme becerisi geliştirmek, bu yolda ilerleyen kişi ya da kuruluşlara yardım etmek ve de örgütlenmek bir yoldur.

Çağdaş toplumlar, sorunları olmayan değil onları çözebilen toplumlardır. Toplumumuz da çağdaş olma arzusundaysa sorunlarını anlamaya çalışmalı, bunun için anladığını sanmaktan vazgeçmeli ve anlayabilmek için bir metotlar dizisi (adına bilim diyemsek de) geliştirmek zorundadır.

Her geçen gün ilerleyen bilim ve teknoloji, bugün için sahip olunan SÇK'yi geçersiz kılmaktadır. O halde, **her toplum için değişmez vizyon**, SÇK'yi günün koşullarına uygun düzeyde tutabilmek olmalıdır.

Bunun farkında olan ve olmayan toplumlar keskin çizgilerle ayrılırlar. Farkında olmayanlar, daima sorunlarının kaynağı olarak "dış mihraklar"ı görürler. Farkında olmayanların sokak yurttaşları durumundakiler, buna karşı çare geliştirebilecek akıl-fikir düzeyine sahip olamayacakları için "*mallarını boykot etmek*", "*bayraklarını yakmak*", "*milli marşlarını ıslıklamak*" gibi davranışlarla karşı koymaya çalışırlar.

Farkında olanlar ise **tasallutun mekaniğini** anlamışlar ve her geçen gün, transfer ettikleri "değer"ler yoluyla bu mekaniği (yani SÇK) daha geliştirmektedirler.

Yapılması gereken, Sorun Çözme Kabiliyeti kavramını dikkate alarak, olup biteni tekrar anlamlandırmak ve sonrasında da SÇK'yi güçlendirmeye çalışmaktan ibarettir.

Derleyen: Bülent Ağaoğlu

26 Ekim 2013

1.Pekala kolaylıkla, bu yetmezliğin eğitim sistemimizdeki kronikleşmiş sorunlar, bir köprü coğrafyada yaşıyor olmak nedeniyle sorun stokumuzun daima kaldırılabileceğimizden (çözebileceğimizden) ağır olması vb. nedenler yüzünden ortaya çıkan bir sonuç olduğu savunulabilir ki aslında bunlar doğrudur da. Gerçekten de Sorun Çözme (SÇ) Kabiliyeti yetmezliği bu ve benzeri nedenlerle ortaya çıkmış bir sonuç idi; ama artık değildir. Neden ve sonucun birbirlerini sürekli besledikleri ve böylece nedenin aynı zamanda sonuç, sonucun da neden olduğu tüm döngülerde durum benzerdir.
2.İşte SÇ kabiliyeti yetmezliği adını verdiğimiz olgunun tek başına bir kök-sorun olarak tanımlanmasının nedeni, –ona yol açan nedenlerin kalıcı hale gelmiş tabiatları nedeniyle- kendi kendisinin nedeni haline gelmiş olmasıdır.
3.Antropolog ve tarihçi Joseph A. Tainter 1996 yılında yazmış olduğu (Complexity, problem solving and sustainable societies) başlıklı makalesinde, bir toplumda çeşitli sorunları çözmekle görevli kurumların başarı ya da başarısızlıklarının, o toplumun sürdürülebilirlik ya da çöküşünü belirlediğini; sosyal karmaşıklık ve o karmaşıklığın enerji yoluyla sübvansiyonu arasındaki azalan getiri ilişkisinin negatife dönmesi halinde karmaşıklığın yönetilemez hale gelip çöküş sürecinin başladığını tartışmakta, Roma İmparatorluğu gibi birkaç toplumun çöküşlerini de örnek olarak vermektedir.
4.SÇ kabiliyeti düşük toplum, sorunlarını daima otokratik yönetimler / yöntemler yoluyla çözmeye eğilimindedir.
5.Ama SÇ kabiliyeti öyle derindeki bir belirleyicidir ki, o tercihlerin de ortaya çıkmasına yol açar; bir yandan da –tüm toplumsal olaylarda olduğu gibi- hemen sonuçlarıyla döngüsel bir etkileşime girer.
6.Sorunlarını çözemeyen, toplumsal enerjisini sürekli olarak sorunlarla –sonuçsuz biçimde- uğraşarak heba eden bir toplum, sorun stokunu artırırken, akıl veya erdem dışı yollara başvurularak sorunlarından kurtulmaya çalışır. Heba edilen enerji ise, SÇ kabiliyeti'nin ihtiyacı olan enerji olup, eksilen enerjinin boşluğunu bıkkınlık, kurnazlık, ceberrutluk gibi ruh hallerinin egemenliği doldurur.
7.Bu bir adlandırma meselesinden ibaret değildir. Sorunların köklerinin nerede aranacağı sorundur; dolayısıyla da sorunların ele alınışındaki felsefedir. Bu bakımdan da çeşitli siyasi, ideolojik, dini, etnik tercihlerden bağımsızdır. Tercih ne olursa olsun, bu topraklarda varlığını sürdürmek isteyen herkesin dikkate alması, üzerinde durması gereken bir “olmazsa olmaz”dır.
8.SÇ kabiliyeti üstünlüğü (veya yetmezliği) için şu basit tanım yapılabilir: Bir toplumun karşılaştığı sorunlar karşısında, rakip toplumlara göre, sürekli denilebilecek şekilde daha etkili çözümler bulabilmesi (ya da bulamaması) hali!
9.İster işsizlik isterse gelir yetmezliği olarak adlandırılınsın, soruna geleneksel “nasıl çözülür?” yaklaşımı yerine “soruna yol açan nedenler nelerdir?” biçiminde yaklaşıldığında, “o nedenlere yol açan nedenler nelerdir?” ilh bir zincir ortaya çıkmaktadır.
10.Bir sorun çözme süreci, o soruna yol açan nedenler, o nedenlerin nedenleri..şeklinde daha da irdelendiğinde, her sorunun hem kök (root), hem de hayalet (phantom) olabildiği, kök ve hayalet sorunların birbiriyle ilişkili birer neden-sonuç ağacı oluşturduğu görüldü. Her bir kök sorun için tekrar ve tekrar “neden” sorusu sorulabilir ve yeterince sabırlı davranılırsa son noktalarda:

- a. ya değiştirilmesi mümkün olamayacak doğal oluşumlara (örn. Türkiye'nin coğrafi konumu, iklim özellikleri, komşuları, tarihi gibi),
- b. ya değiştirilmesi (çözülmesi), katlanılmaz ölçüde büyük kaynakları gerektirebilecek projelere,
- c. ya da kültür değişimleri gibi ancak çok uzun zaman süreleri içinde ve de genellikle kendiliğinden olabilecek değişimlere varılacaktır.

Bu nedenle, bu tür kök neden analizinde “durulması gereken noktalar” a karar verilmeli, varılan köklerin, makul sayılabilecek çabalarla gerçekleştirilebilir noktalar olmasına özen gösterilmelidir.

11.Hangi ikna ediciler bulunmalı ki, gelişmemizin yavaşlığı, sorun stokumuzun giderek artması ve sonunda genç T.C.'nin bir türlü istikrar bulamayışı SÇ kabiliyeti yetmezliği ile açıklanabilir?

12.Her yıl bir savaştaki kadar (yakl 10,000) kişinin ölümüne, 200,000 kişinin yaralanmasına ve \$2 milyar maddi kayba neden olan trafik “kazaları”, toplumumuzun bireyleri ve kurumlarıyla, somut sorunlar karşısında dahi ne kadar çaresiz kaldığının iyi bir göstergesidir.

13.Toplumumuzun yönetim kültüründe birkaç istisna (M.K. Atatürk, Nuri Demirağ, Kazım Taşkent, Hasan Ali Yücel gibi) hariç, “vizyon yoluyla yönetim” yaklaşımına sahip kişi sayısı çok azdır. Ünlü, zengin, girişimci, becerikli, güçlü çok sayıda insana sahip ülkemizde bugün dahi vizyonu bu yolda kullanan kişi / kurum sayısı yok denecek kadar azdır.

14.Ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde vizyon o denli yaygın bir kurumsal yönetim aracıdır ki, vizyonu net ifade edilmemiş kuruluş yoktur demek bile caizdir.

15.SÇ kabiliyeti'nin, üzerinde esaslı olarak durulması gereken önemli bir toplum niteliği olduğunu göstermek için, Sorun Çözme Kabiliyeti'nin, derindeki varlık nedenimiz olan “*türünün devamını sürdürme*”nin temeli olduğu gerçeğinden hareket edilebilir.

.....Osmanlı İmparatorluğu idaresinde yaşayan ve kendisinden sadece dogmaları ezberleyip otoritelere biat etmesi beklenen kullarından, cumhuriyet idaresinin yurttaşlığına geçirilen insanları ile, bu konulardaki önemli sorunlarını çoktan çözmüş toplumların İnsani Gelişme İndeksleri yoluyla yarışmaları adil sayılabilir mi? Söz konusu olan adalet değildir ki!

Mesele yarış koşullarının adil olup olmayışı değil, yarışın bizzat kendisidir. Sürekli olarak durumundan, kendisine haksızlıklar yapıldığından –vırvır ve mırmır düzeyinde- yakınan mazlum ve mağdurların haklarının teslim edileceği bir mahkeme karşısında değiliz.

16. Sorunların köklerinde yatan ortak sorunlara varabilecek kavramlar kullanılmadıkça, sorunların çözülmesi bir yana yeni sorunların üremesi kaçınılmazdır.

17.Bu değişimin kendiliğinden olmayacağı bellidir. O halde, sorunları anlamak, çözüm önerileri üretmek ve bunları uygulamak durumunda olanların bu yeni kavramı kullanmaları gerekiyor. Bu süreç ise ancak SÇ kabiliyeti kavramının toplum gündemine girmesi ile başlayabilir.

18.SÇ kabiliyeti yetmezliği, birçok ölçüt açısından da bir numara olmaya değerdir. Kronik sorunlarımızın hepsinin ortak elementi SÇ kabiliyeti yetmezliğidir.
19.SÇ kabiliyeti kavramının aydın kesim dağarcığına girememiş olmasının ikinci ve belki yukarıda açıklananndan daha da önemli bir nedeni, bu kavramın bir sebep değil ancak bir sonuç olabileceği (sanısı) ile ilgilidir.
20. Nitekim, kavram üzerinde yapılan tartışmalarda bu itiraz dile getirilenlerden birisidir: SÇ kabiliyeti yetmezliği, bir bileşik madde gibidir; yani aslında sonuçtur. Ama öyle elementler bir araya gelmişlerdir ki ortaya çıkan bileşik madde zehirli ve kendi kendini besleyerek sürdüren bir karakterdedir. Aynı benzetme, SÇ kabiliyeti yeterliği için de geçerlidir. Belirli elementler bir araya gelerek, bu defa topluma sürekli yarar üreten bir bileşik madde ortaya çıkarırlar.
21.Bir toplumun herhangi bir açıdan istismar edilebilmesi için "istismara açık alan" adı verilebilecek ve o toplumun sorunlu ve de sorunlarını çözemediği alanlar'ın bulunması gerekir

22.Yani her nerede bir SÇ kabiliyeti yetmezliği varsa orada muhakkak bir istismar edilmeye açık alan var demektir.

23.Türkiye gerek coğrafi konumu, gerek doğal kaynakları ve gerekse enerji kaynaklarının yoğunlaştığı bir coğrafyaya yakın komşu oluşu ile doğal bir korunma konumundan uzak, her an herkesin üzerinde –en azından- kontrol sahibi olmak

isteyebileceği bir ülkedir. Ayrıca, Hristiyanlığın beşiği oluşu da buna ek arzular yaratabilir. Bu doğal konum, bu topraklarda yaşayan toplumumuzun, daha güvenli topraklarda yaşayan toplumlara –ki onlara doğal rakipler denilebilir- göre daha yüksek SÇ kabiliyeti ‘ne sahip olmalarını zorunlu kılmaktadır.

24.Çözüm, öncelikle "*istismara açık alanların SÇ kabiliyeti yetmezliği ile sıkı bağlantısını*" fark etmek, o bağlantıyı iyice anlamaya çalışmak, sonrasında da refah sağlamak için istismar edilecek birilerini aramak değil, istismara açık alanlar yaratan SÇ kabiliyeti yetmezliğini gidermeye çalışmak olabilir.
25.Uluslararası ilişkiler tarih boyunca "*köşeye sıkıştır-kaynaklarını sömür*" ilkesine göre yürüdü. Ekonomi "nedret"e dayandıkça bu değişmeyecek. Bunun, "*dünya bize düşman*" fobisiyle ilgisi yok. Fırsatını bulsa herkes –biz dahil- birbirine aynı şeyi yapar, yapıyor.
26.Osmanlı İmparatorluğu kozları yetersiz olduğu ve olanları da iyi yönetemediği için yıkıldı.
27.Rakip toplumlar, kendini (potansiyellerini) gerçekleştirmeyi bireysel vizyon edinmiş bireyler olma yolundadır. Bu bireyler kolayca kolektif akıllar oluşturarak, tek akıllardan daha akıllı olabiliyorlar. Toplumumuz ise -çoklukla- tebaa üyelerinden ibaret. Tebaa "*tabi olunacak baş*" peşinde olabiliyor ve onlar da doğal olarak kolektif (ortak) akıl ile baş edilebilecek düzeyde olamıyorlar. Askeri darbelerin bu denli pirim yapabilmış olmasının önemli bir nedeni, birey sorumluluklarının tümünün tek adamlara terk edilmesi eğilimidir.

28.Bunlardan daha önemlisi, iyi bir hukuk düzeni kurabilmenin birey olabilmeye, hak ve özgürlüklerine sahip olabilmek için bir baş yerine hukuk düzeni peşinde olabilmeye bağlı oluşudur.
29.700 yıl süren imparatorluğun yarattığı insan tipi (tebaa üyesi), cumhuriyetle birlikte yerini her ne kadar yurttaş'a bırakmış görünse de, bu adlandırma değişikliğinin, yüzyıllarca süren devlet-tebaa ilişkisini, bütünüyle birey yurttaş'a dönüştürmesi beklenemezdi. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte başlayıp bugünlere kadar gelen zayıf dönüşüm sürecinin yapabileceği ancak bu kadardır.
30.Buna göre yurttaşlarımızın sorun çözme kabiliyetlerini geliştirebilecekleri görevleri son derece sınırlı olup, o görevlerin de çoğu sorunların bir başkasına havale-ihale edilmesinden ibarettir.
31.Kurumlar için böylesine işlevsiz olan vizyon, bireyler ve toplumumuz için de benzer şekilde işlevsizdir. Cumhuriyetin 100ncü kuruluş yıldönümüne giderken, çeşitli sektörlerden sorulan vizyon önerilerinin sentezlenmeye çalışılması, vizyon'un bir lider (veya lider takımı) tarafından ortaya atılıp sonra da toplumla iletişim yoluyla onun desteğinin sağlanması ve böylece her bireyin o vizyonda kendine bir yer bulması basit anlamının dahi hiç anlaşılmadığını göstermektedir.

32.Bunun bir sonucu olarak, toplumun SÇ kabiliyeti'ni geliştirme rolünü üstlenmesi beklenen kritik aydın kütlesi oluşamamıştır. Bu olgunun bir diğer sonucu, kritik kütleyi oluşturacak bağlaçların (günümüz terminolojisiyle ağ yapılanmalarının) güdük kalışı olmuştur. Ağ yapılanmalarının başlıca aracı olan "platformlar" (dergiler, iletişim grupları, dernek ve vakıflar, siyasi örgütlenmeler, uluslararası ilişkiler, ilerici baskı grupları gibi) bu nedenle ya oluşamamış ya da gelişmemişlerdir.

33.Günümüzde, "aydın" kategorisine giren insan sayımız cumhuriyetin ilk yıllarıyla karşılaştırılamayacak kadar geniştir. Yurt içi ve dışında önemli merkezlerde önemli konumlardaki insan sayımız, küçük Avrupa ülkelerinin nüfusuna yakındır. Fakat, açıklanan bu platformların güdük kalıp gelişemeyişi ve maruz kaldıkları *koşullandırıcı eğitim* nedenleriyle son derece zayıf işlevler yapabilir durumdan kurtulamamıştır.
34.SÇ kabiliyeti yetmezliği de dahil, sorgulanamazlık kadar çok soruna girdi olabilen öge sayısı azdır. Bireysel, kurumsal ve toplumsal yaşamların çalkantıları içinde varlığını ve türünü sürdürmeye çalışan insanın, duruma göre kararlar alabilmesini sağlayan başlıca yardımcısını (muhakeme, eleştirel düşünme) devre dışı bırakan sorgulanamazlık kavramına "tüm sorunların anası" denilmesi yanlış olmaz.
35.Toplumu oluşturan bireylerin nitelik dokuları ile o toplumun gelişmesi arasında ve nitelik dokusunun bileşenlerinden zihinsel ve bilişsel yetenekler ile sanat arasında da bağlantı olduğuna göre, toplumsal gelişme ile de sanat arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır.
36.Psikiyatr Doç.Dr.Erol GÖKA, "Türk'ün Göçebe Ruhü" kitabında hemen tüm sorunlarımızın kökeninde göçebeliğin izleri bulunduğu savunmakta ise de, kanıt sayılabilecek daha fazla argüman

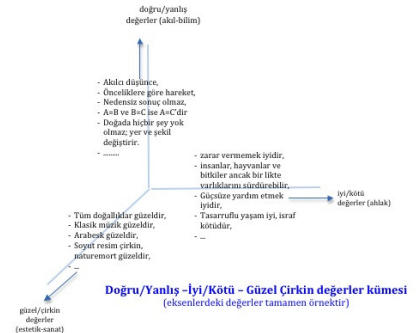
aranması gerekir. Ayrıca, çok kolaylıkla kısır SÇ kültürü ile göçebe kültürü birbirine karışmış / karıştırılmış olabilir.

37.Bu kısır kültürün oluşumunda en önemli nedenlerden birisi, sık ve yaygınlıkla tekrarlanan SÇ tutumlarının giderek norm haline gelip, gerek o tutum sahiplerinin, gerekse toplumdaki diğer kişi ve kurumların daha sonraki tutumlarına norm oluşturması olgusudur. Zamanla, bu tutum normları o denli katlaşır ki, onları eleştirebilecek kimselerin karşısına bir ezber ortamı dikilir. Bu kültür zaman içinde böyle oluşur ve onu değiştirmek isteyenleri norm dışı ilan ederek onlarla mücadele eder.
38.Hemen tüm sosyal olgulardaki "sonucun dönerek neden haline gelişi" olgusu SÇ kültürünün (yetmezliğinin) oluşmasında ve de sürmesinde en önemli rolü oynuyor. SÇ kabiliyeti yetmezliğinin artık en önemli nedeni bizzat SÇ kabiliyeti yetmezliği haline gelmiştir.
39.Bireylerde rastlanan, özgüven eksikliğinin beceriksizliğe, onun da dönerek ilave özgüven eksiğine yol açması gibi, toplumumuz da artık sorunlarını çözemeyeceğine, toplum üzerinde oyun oynayan büyük güçlerin zeka ve güçleriyle başa çıkılamayacağına, onları ancak yeni bir kurtarıcının çözebileceğine, onun da artık ortaya çıkmayacağına "inanmış"tır ("bizden adam olmaz" kanaatinin yerleşmesi!)
40.Üzerinde en çok söz söylenip yazı yazılan bir konu olmasına karşın, rüşvetin nedenlerinin etkileşimlerini ve buna göre de her bir nedenin göreceli ağırlıklarını inceleyen –bildiğimiz- tek rapor (<http://bit.ly/ZUdSJw>) vardır.
41.Critical thinking deyimindeki *kritik* sözcüğü ise köken itibariyle *standartlara (kriterlere) göre*

yargılama anlamı taşımaktadır. Bu denli yaşamsal bir deyim dilimizde anlaşılır biçimde karşılanmayışı sıradan sonuçlar doğurabilecek basit bir sorun değildir. Tüm gelişkin toplumlarda ana okullarından itibaren –ailelerin de yardımıyla- kazandırılmasına özel önem verilen bu becerinin, toplumumuzda adının bile önemsenmemesi, sonuçtaki kafa karışıklığının önemli bir nedeni değil midir?

42.*Sorgulanamazlık* (ezber) doğurgandır ve yol açtığı olumsuzluklardan birkaçı şunlardır: (1) Eğitimdeki sorgulamadan, muhakeme etmeksizin bellek (ezber) geleneği, (2) Örgütlenme tembelliği, (3) Sanatın çeşitli dallarından yararlanarak kendini ifade etme (çabası yoksunluğu), (4) Kritik düşünmenin gereksizliği (çünkü iradenin teslim edildiği güç(ler) birey adına gereğini ve iyisini düşünür, yapar), (5) Yaratıcılığın donması.
43.Eğitim görevi üstlenenler sınıfı başta, eğitimle ilgilenen kesimler, ilk ortaya atıldığı 1994 yılından bu yana ezber (sorgulanamazlık) kavramını kavramakta çok zorlandı ve bugünlere, büyük bölümü henüz *ezber* ve *belleme* farkını kavrayamamış olarak geldi.
44.Gerek bilim gerek ahlak gerekse estetik alanında her ne gelişmişlik değeri varsa bu iki ayrılmaz ögenin (akıl ve sezgi) birlikteliği ile ortaya çıkmıştır. Bu değerlerin bileşiminde sezginin mi aklın mı ağırlıklı olduğunu tartışmak tam bir abesle

Yorumlarınız için bnv@beyaznokta.org.tr, tinaztitiz@gmail.com, bulentagaoglu.ist@gmail.com adreslerinden birini kullanabilirsiniz.

iştiraldir. Gelişkin toplumlara refah ve mutluluk yaratan akıl ve sezgi bizim için bölünmüşlük, donmuşluk ve hurafe üretiyor.

45.Türkiye, -aklı ve sezgiyi birlikte kullanmayı becerememekle- *içine düştüğü bu buz-hurafe çölünden kurtulabilirse varlığını sürdürebilir. Yoksa hiçbir dış düşmana ihtiyaç olmadan -atomun parçalanması gibi-* kendini parçalayacaktır. Akıl ve sezgi insana -ve muhtemelen tüm varlıklara- hediye edilmiş birer özelliktir ve belki de ikisi aynı şeydir, kim bilir! (Burada *buz*, sezgiden yoksun akıl, *hurafe* ise akıldan yoksun sezgidir)
46.Bu zihinsel katliama yüzyıllar boyunca maruz kalmış bir toplumda üremiş her düzey ve unvandaki "benimsetici" ile şimdi ne yapacağız? Toplumun hemen tüm kurumlarına egemen olmuş bu "benimseticilik" kültürünün bir "toplu yok olma" kültürü olduğunu idrak edip edememek; işte bütün mesele budur!
47.Gelişmemiş toplumları tanımlamada kullanılan tariflerden birisi de "*iyi tanımlanmamış sorunları çözmeye çalışarak kaynaklarını heba eden*" dir.
48.Çocuklarımızın korku ile büyümesi, erişkin hale geldiklerinde de –saklayarak- korkmalarına ve korkuyu bir yönetim aracı olarak kullanmalarına yol açmaktadır.
49.Sağlam bir toplum yapısının yapı taşlarından birisi olan özgüven'in aşınması, *cesaret aşınması* ve *korku üremesi* ile benzer kök nedenlere sahiptir. Bu kök nedenleri önemli ölçüde artırdığına kuşku bulunmayan nedenlerden bir diğeri de, özellikle çocukluk ve gençlik yıllarındaki eğitimin ayrılmaz parçası olarak uygulanan *gözetimli sınav* sisteminin taşıdığı *saklı içerik* yoluyla kişiliklere işleyen "*güvenilmezlik*" duygusudur.
50.Son derece üstün potansiyel yeteneklerle donanmış biçimde dünyaya gelen insanoğlunun bu yetenekleri kullanabilmesini sağlayabilecek olan özgüvenin, yok olduğu takdirde nasıl bir *nitelik dokusu* ortaya çıkacağı açıktır.
51.Günümüz eğitiminde çocukların yetiştirilmesinde en etkili yöntemin, *zengin öğrenme ortamı* adı verilen ve kişinin kendi ihtiyaçlarını bizzat içinde yaşayarak kazandığı ortamlar olduğu neredeyse bir norm olmuştur. Türkiye'de ise kul-yurttaş geleneğinin bir gereği olarak, zengin öğrenme ortamı kavramının özünü oluşturan *katlanılabilir risk alma* kavramı bir yana, delikanlı sayılabilecek yaştaki çocukların çantalarını halâ anne ve babaları taşımakta, kar yağdığında okullar tatil edilmekte ve bu yollarla *muhtaç kişilik oluşumu* desteklenmektedir.
52.SÇ kabiliyeti yetmezliği, toplumdaki kendi adaletini sağlama uygulamalarının başlıca nedenidir.
53.Büyük kaynakları harekete geçirip, parlak kağıtlara bilindik ezberleri yazarak eğitime katkı adına bu kaynakları harcayan gönüllü kuruluşların SÇ araçları dağıcıklarında "kuşku" aracı bulunsaydı, "*biz bu işi niye yapıyoruz?*", "*eğitim sorunları nelerdir?*" gibisinden sorular sormazlar mı idi?

54.Türkiye'nin kozlarıyla ilgili sorunları var. Sıkıştırılabilirliğinin nedeni, kozlarının yönetimiyle ilgili zafiyettir.
55.Trafikteki ölümlü kazaların neredeyse tamamını önleyebilecek 3-5 adet bulanık mantık (fuzzy logic) kuralına uymaya yine bu mantık uyarınca "söz" verenlerin aralarında oluşturacakları bir ağ, yine bir bulanık mantık ürünü olacaktır. Yasalarla bir türlü önlenemeyen, ancak istatistiklerle oynanarak -kazadan sonra hastanede ölenler hariç tutularak- azaltılmış gibi görünen ölümlü kazalar ancak bu türlü önenebilir.
56.Kısrır sorun çözme kültürü bileşenlerinin hemen hepsi, ama en önemli ölçüde tebaa kültürü, hukuk düzeninin kurulamamış olmasının nedeni olarak görünmektedir.
57.Çoğu sosyal içerikli sorunda ilginç bir özellik, herhangi bir nedenle ortaya çıkan sonuç(lar)ın, hemen veya bir süre içinde dönerek kendini tekrar üreten ve/ya besleyen "neden" haline gelmesidir. Muhtemelen SÇ kabiliyeti de benzer bir pozitif geri-besleme olgularına sahiptir. Bu süreç iyi anlaşılırsa durdurmak / geri çevirmek mümkün olabilir.
58.Nitekim, antropolog Joseph A. Tainter, toplumdaki karmaşıklık yönetimi kabiliyeti ile -ki SÇ kabiliyeti denilebilir- toplumun varlığını sürdürebilmesi arasındaki ilişkileri göstermiştir.
59.Belirli bir vizyonu (ideali, ülküsü, hayali) bulunmak, kişi / kurum / kesim / toplumları sorunlar karşısında daha dirençli yapabilen araçlardır. Fizikte jiroskop'un yalpalayabilen cisimleri düzgün tutmasına benzer biçimde vizyon da kişileri bütünlük içinde tutar. Vizyonsuz toplumlar her gün bir başka hayalin ardından sürüklenmeye mahkumdurlar.
60.Çeşitli kurumlarımızda danışmanlara hazırlatılan vizyonların büyük çoğunluğunun arşivlerde durmasının nedeni, her işe yarar kavram gibi vizyon sözcüğünün de "ileri görüşlülük" olarak tercüme edilip, bir çeşit fal gibi algılanmasıdır. Kurumumuzun vizyonu ne olmalıdır şeklinde kurum mensuplarına yöneltilen sorulara verilecek cevaplarla vizyon oluşturan kurumlarımızın, vizyon kavramını anlamış kurumlarla rekabet etmesine imkan var mıdır?
61.Buna göre önerilen, "*toplumumuzun istismara açık alanlarının asgariye indirilmesi, yok edilemeyenlerin ise karşılıklı bağımlılıklarla dengelenmesi*" bağlamında, toplumumuzun önemli bir bölümüne ilham verip harekete geçirebilecek bir ulusal vizyonun benimsenmesini sağlayabilecek liderlerin bu kavramı anlamasına çalışmaktır. Bu amaçla: Özel Üniversiteler'de ders; Üniversitelerde sorun çözme ile ilgili bir ders verilmesi. (1994-'97 arasında ODTÜ'deki *Systems Thinking* seçmeli dersleri benzeri olabilir.

62.Diğer yandan, iş kavramının temel ögesi "ihtiyaçlar"dır. Her nerede bir "ihtiyaç" varsa orada otomatikman bir "iş" var demektir. Fakat, işlerin ancak birileri tarafından verilebileceği, kişinin kendi işini kurmasının ancak büyük sermaye sahiplerince yapılabileceği yanlış inancı nedeniyle gençler ihtiyaçları görmeye eğilimli değildir.

63. Bu nedenle de *Hızlı Dönüşüm Kampı* adı verilen seminerlere katılımlar, başladığı 2003 yılından bu yana daima sorunlu olagelmış, fakat seminer sonralarında katılımcılar bu ön yargılarından büyük ölçüde kurtulmuşlardır.
64.Innocentive adlı şirket üzerinden bir sorununu çözdürmek isteyen kurumlar, dünyanın çeşitli yerlerindeki 160,000 kişiden oluşan bir ağa erişebilmektedir. Türkiye'de –küçük ve/ya büyük ölçekte- bu girişimin bir benzeri tekrarlanabilir.
65.Tüketim toplumlarında, hızlı ve yaygın iletişim imkanlarının da etkisiyle bazı fikirler –özellikle çocuk ve gençlere yönelik olanlar- inanılmaz bir hızla yayılıyor. Örneğin, soru sormanın etkili bir SÇ aracı olduğu fikri, bu türde bir yaygınlaşmaya konu olabilse, başta çocuk ve gençler olmak üzere, hem itaat-biat-sorgulanamazlık (ezber) şeytan üçgeninin sarsılmasına ve hem de sorunların kıskacında bir şey yapmadan bekleyen insanlara bir yol olabilir.
66.Karmaşıklığı veya yönetemediğimiz bölümünden doğan sorunları yönetmek ya da sorun stokunun altında ezilmek; işte bütün mesele bu!
67.Yüzyıllardır soluduğumuz sorun çözme kültürünün, ortalama kültürel dokumuza işlediği, oradan da genetik evrimimizi etkiler duruma geldiği görünüyor.
68.Kıtlık Diyagramları, göze hitap etmesi dolayısıyla özellikle orta eğitim düzeyindeki kişilere yani sokaktaki insana daha uygundur. Bu nedenle de Japon işçisinin hemen tamamına bu metot öğretilmiştir.
69.Kesinliğin çıkmazına saplanmış, her kesin kuralın işlemeyeceği sınırları keşfedip o bölgeleri istismar etmekte uzmanlaşmış bir toplumun etik başta olmak üzere bulanık mantığın süreklilik gerçekliğine dönmesi zordur, ama bir başka yol da yok gibidir.
70.Kuralsızlığı seçenler bir çekim alanı yaratıyorlar ve bu alan yeni kuralsızları İstanbul'a çekiyor. Bir belediye başkanının en hayırlı (ve riskli) vaadi, "*ben bu kenti kurallı yaşanan kent haline getireceğim*" olmalıdır.
71.Yaşam içindeki çeşitli "öğrenme bağlamları"na yüzlerce örnek üretilebilir. Kendi yaşamımızın ya da başkalarının yaşamlarının her anını dolduran olumlu ya da olumsuz her olay aslında birer öğrenme fırsatıdır. Bu fırsatları kullanabilenler yaşamın olası tehditleri ve fırsatları karşısında daha hazırlıklıdır. Olaylara böyle bakılır ve yaşamın neredeyse bütünüyle "öğrenmek"den ibaret olduğu somut biçimde gösterilebilirse, "*okul yoluyla öğretme*"ye dayalı eğitim yerine, "*okul ve okul dışı ortamlarda öğrenme*" yoluyla eğitimin ne büyük bir imkânlar kapısını açabileceği ortaya çıkacaktır.
72."*Eğitim şartı*" deyimini ile kastedilen de, karada-havada-denizde her türlü sorunun ancak ve yalnız "öğretme" yoluyla çözülebileceğidir. Halbuki bu kadar çok şeyi kimse kimseye öğretemez. Ayrıca kimseye de isteğinin dışında bir şeyler öğretilemez. Eğer öğretilme yoluyla bir şeylerin yapıldığı sanılıyorsa o sadece korkudan dolayı yapılyordur.

73.Nitekim öğrenciler dünya ekseninin niçin eğik olduğunu, üçgen iç açıları toplamının niçin 180 derece olamayacağını, sıfırla bölmenin niçin olamayacağını, ikinci dereceden bir eğrinin türevinin ne demek olup ne işlere yaradığını merak ettikleri için değil sınav korkusundan "öğrenmiş gibi" yapmaktadırlar. İnanmayanlar çocuklarına sorup en küçük bir fikirleri olmadığını görebilirler.
74.Toplumda sigara, alkol ve uyuşturucu bağımlılığından ürkenler bu endişelerinde haklıdırlar ama *öğretilme bağımlılığı* bunlardan daha da kötüdür.
75.O halde, yaşamımızı başkalarının bize öğrettiği, öğretmeye razı olduğu, nelere ihtiyacımız olduğunu bizim adımıza tahmin ettiklerine bağımlı olarak değil, kendi özgür tercihlerimize göre yaşamak istiyorsak, adına "*öğrenme devrimi*" diyebileceğimiz bu paradigma dönüşümünü becerebilmeliyiz.
76.Öğretilme bağımlısı toplumlar aslında yoktur, onlar başkalarının esiridirler, başkaları istediği kadar ve istediği sürece yaşıyor "gibi" yaparlar.
77.Çağdaş toplumlar, sorunları bulunmayan değil onları çözebilen toplumlardır. Toplumumuz da çağdaş olma arzusundaysa onları çözmek, çözmek için anlamak, anlamak için anladığını sanmaktan vazgeçmek ve bunun için de onları anlayabilmek için bir metodlar dizisi (adına bilim diyemesek de) geliştirmek zorundayız.
78.Bir toplumun, kendisi ve rakiplerinin dolaylı ilişkilerini (koz) belirli "amaç fonksiyon"larını gerçekleştirmek üzere her an kullanabilir konumda bulunması, ordularından bile daha etkili caydırıcılık sağlayabilecek bir araç olabilir. Kısacası bu bir kozlar savaşıdır.
79.Bu kimyanın (sorun kimyası) bir kuralı, sorunların -ister kök ister hayalet olsun-, devamlı olarak kendi aralarında yeni bileşikler yaparak tepkimeye giren element ve bileşiklere benzemeyen yeni sorun bileşikleri yarattığıdır. Çünkü her sorun, hangi kök(ler)den ürerse üresin, çevresindeki tüm sorunlarla yeni sorun bileşikleri yapmak eğilimindedir.
80.Bir gözlemim, bu kuruluşların neredeyse tamamı denilebilecek bir çoğunluğunun -en azından deklare edilmiş, yazılı- misyon, vizyon ve değerlerinin bulunmadığıdır. İşte vizyon sevdası içindeki vizyonsuzluk böylece ortaya çıkmıştır.
81.Bu koşullandırıcı *-dolayısıyla da ezbere bellemeye, yani sorgulanamazlığa dayalı-* eğitim, bugün en yüksek akademik düzeylere gelmiş olanlarının da büyük çoğunluğu dahil, aydın kesiminin, "*koşullandırıcı eğitim anlayışı*"nı sorgulamamasına yol açmıştır.
82.Yani bir anlamda ülke bütünlüğünü sağlayan ideoloji, zamanı geldiğinde gereken rota düzenlemelerini yapması beklenen aydın kesimin de sorgulama kapasitelerini erozyona uğratmıştır.
83.Soru sormasını bilmeyen, kendi doğrularını başkalarına ezberletmekten başka ideali olmayan ünvanlı unvansız insanlar, bilmiş tavırlarla saatlerce tartışılar,

84.İçerik tasarımcıları, eğitim politikacıları şu noktaya dikkat etmelidirler: Çocuk ve gençlere bir şeyler öğretmekten vazgeçip, onların öğrenme ihtiyaçlarını kendilerinin giderebilecekleri öğrenme ortamlarını oluştursunlar.
85.Toplum yaşamımızı şekillendiren değer ölçüleri içinde yer alan birkaç virüsü tanıtmak istiyorum. Sıra en masum görünümlü, fakat en öldürücü olanında: No 1: “*Başkası yapmasın, ben de yapmam!*” Antidotu ise “*sen yapabilirsin, ama ben yapmıyorum*”dur.
86.Ezber (sorgulanamazlık) *zihinsel soykırım* demektir. Bir toplumu tankla topla yıkamayabilirsiniz. Ama uzun vadede en etkin silah, o toplumun bireylerinin düşünme yetilerini zayıflatmaktır. Kendisine belletilenleri, tek ve değişmez doğrular olarak benimsemeye koşullandırılan çocuklardan ne vatandaş, ne bilim adamı, ne politikacı ne de bir başka şey olur. Nitekim olmuyor da.
87.Hatalarından öğrenemeyen iş adamı başarısız olurken, öğrenebilenler başarılı olabiliyor; yanlışlarından öğrenebilen sporcu, öğrenci, siyasetçi ve bunlara ait kurumlar başarılı oluyorlar. Bütün bunlar yeni değil, milyonlarca yıldır tekrarlanan süreçler; o kadar ki, çok yaygın olduğu için dikkatimizi çekmeyen olgular gibi.
88.Görülüyor ki "öğrenme" tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar öne çıkıyor. Düne kadar pek farkında olunmayan bu olgu artık bir yaşam sürdürme aracı haline gelmeye başladı.
89.Artık iş arayanlar diplomalarını göstererek değil öğrenebilirlik yeteneklerini kanıtlayarak iş bulabilecekler.
90.Okulsuz toplum kavramı üzerine ilk yazılan kitapların (Ivan Illich, 1971) üzerinden yaklaşık 40 yıl geçti. Zorunlu eğitimin insanları robotlaştırdığı savı çok sayıda düşünür, yazar, eğitimci tarafından dile getirildi.
91.Karatahta, tebeşir ve öğretmen 300 yıl kadar önce ilk defa Prusya İmparatorluğunda kullanıldığından bu yana, B.F. Skinner’in hayvan deneylerinden yararlanan günümüz eğitimi özünde bir değişiklik geçirmedi. Sadece, öğrencilere “*Öğrenci Merkezli Eğitim*” adı altında, “*öğretilenler üzerinde soru sorma*” imkanı tanındı; o da, öğretilenlerin daha iyi belenip ezberlenmesi amacıyla.
92.Diğer yandan son on yılda, İngiltere ve A.B.D.’de misyonu şu şekilde dile getirilen bir hareket başladı: “*her öğrencinin yetenek ve tutkularını harekete geçirecek, mükemmeliyet ve başarıma amaçlı öğrenme!*”

.....Bu ifadeden de görüldüğü gibi öğrenme devriminin hareket noktası tamamen farklıdır ve zorunlu eğitimin temel argümanı olan “egemen ideoloji(ler)in benimsetilmesi” olmayıp, kişinin dünyaya beraber getirdiği öğrenebilirlik yeteneğinin harekete geçirilmesine dayanmaktadır.

93.Her Allahın günü, her işi getirip getirip eğitime bağlayan okul idarecilerine, öğretmenlere ve anne-babalara ikinci sorum şu: Dünyada iyi eğitim yapan köklü okullar var. Buralarda yetiştirilen (eğtilen ya da eğilen demiyorum, çünkü oralarda insanlar dücere (dik durmak≈dücere) ilkesine göre yetiştiriliyor, öğrencilere öncelikli olarak onurlu insanlar olmaları örnekleniyor. Onurlu ve ayakları üzerinde durabilen çocukların diğer bilgileri de yetkinlikle edinecekleri varsayıyor ve gerçekten de öyle oluyor. Bu amaçla da sınavlarda Onur Sistemi denilen, gözetmen bulundurulmadan yapılan sınavlar uygulanıyor (<http://tinaztitiz.com/3646/gozetimli-sinav/>).

94."Öğretme"ye dayalı zorunlu eğitim nerede-ne zaman başladı? 1717 yılında ilk defa Prusya'da başlayan, öğretmen-karatahta-tebeşir formatlı zorunlu eğitim, aradan geçen yaklaşık 300 yıla karşın bugün de devam ediyor.
95.Özgür düşünceli bireylerin ortaya çıkabilmesi karşısındaki en büyük engel, bireylerin ilgi alanlarının, onların öğrenebilme profillerinin, yaşadıkları çevrelerin imkan ve imkansızlıklarının ne olduğuna aldırmadan, yaşamlarının çeşitli alanlarındaki ihtiyaçlarına karşılık gelen öğrenme ihtiyaçlarını belirlemeye kendini yetkili sayan "öğretme" paradigmasıdır. Artık yeni bir kavram var: "Zengin Öğrenme Ortamı"
96.Tanım olarak *Zengin Öğrenme Ortamı*, bir grup öğrencinin sahip oldukları birbirinden farklı ilgi alanları açısından onların ilgilerini çekici ve de o kişilerin *konfor alanlarını (comfort zones)* genişletmelerine yardımcı olabilecek imkanlar içeren ortamlardır.
97.Tanrı'nın kendisine verdiği en etkili yaşam sürdürme aracı olan "öğrenme" yeteneğini, "öğretme illeti" nedeniyle okulda kaybetmek; daima başkalarının öğretmesini bekler hale -bir çeşit engellilik durumu-gelmek ne acı.
98.Ama her gün öykündüğümüz çağdaş ülke insanları ancak böyle yetişebilmektedir. Kendi başlarına seyahat eden, dağlara çıkan, yaşamın çeşitli yüzlerine ellerini sürebilen, bazen ayağı sürçüp eli yanan ama ayakta kalmayı başarabilen insanlardan oluşan bir toplum, milyarda bir risklerden* uzak kalmayı yeğleyen bilmiş tavırlı insanlarla gerçekleştirilemez. (*) Bir TV programında, aldığı kandan HIV virüsü kapalı öğrenciye bir diğer velinin tepkisi: *Milyarda bir risk olsa seninle çocuğumu yan yana oturtmam!*
99.Bir yabancı şöyle dedi: «Normal olarak biz sizin anlayabileceğiniz düzeyde yazar ve konuşuruz. Çıkarlarımızın tehlikeye düşeceğini sezdiğimiz ise öyle bir dille konuşuruz ve yazarız ki siz anlamaz, fakat anlamadığımızı da anlamaz ya da belli etmezsiniz. İşte bizim size karşı en üstün yanımız dilimizdir.»
100.Uluslararası alanda çıkarlarımızı savunurken, Türkçe dilini kullanıp, bu dile daha hakim profesyonellerden yardım almayı akıl edemeyenleri - ve bunu akıl ettiremeyenleri- gördükçe nasıl bir zafiyet içinde olduğumuz daha iyi anlaşılıyor.

101.Özellikle Anglosakson dillerini konuşan toplumların zenginliklerinin kaynağı, sahip oldukları teknolojileri içeren ürünlerin sahip olmayanlara satılmasındır. Bunun için çatpat düzeyinde yazıp konuşan halk yığınları ile, biraz ileri çatpat düzeyli yazıp konuşan elite ihtiyaç vardır. Onlar teknoloji üret(e)meyecekleri için sadece kullanma kılavuzları, proforma faturalar vb. belgeleri anlayacak düzeyde yabancı dil bilmeleri yeterlidir.
102.İngilizceyi iyi öğrenemeyip bunun acısını Türkçe'yi yozlaştırarak çıkaran insanlarımızın önüne iyi bir ikinci -mümkünse üçüncü- dil "öğrenme teknolojisi"nin konulabilmesi, hem Türkçe hem de yabancı dille "kendini ifade etme"de bir eşiğin aşılmasını sağlayacaktır.
103.Bilim, en vahşi kabile insanların bile sorunlarını çözmede yardımcı oluyorken, acaba niçin toplumumuzda sadece makale yazıp para kazanmaya, ya da unvan şişirmeye yarıyor, niçin yüzlerce sorunumuzun çözüm yolunu bulmada kullanılmıyor?
104.Eğitim ve de bilim, insanlarımızın somut ihtiyaçlarının giderilmesinde bir katkı yapabilecek içerikte anlaşılıp kullanılmıyor. Bu içerik zafiyetini giderebilecek olan "elit" (seçkin) kesimin büyük çoğunluğu da -maalesef- bu hastalıktan mustarıptır. Soru sormaya devam edilirse sıradaki şudur: Peki, eğitim ve bilim, toplum yaşamımızdaki çeşitli ölçekteki sorunların çözümüne niçin somut bir katkı sağlayamıyor?
105.Bunun olası yanıtı ise, geleneksel sorun çözme kültürümüzün yerleşik araçlarında, bu yerleşik araçlara olan bağımlılığımızda yatıyor olabilir. Yabancı dil eğitimindeki olağanüstü başarısızlığın nedeni buna göre bu "işe yaramazlık"ta yatıyor.
106.İngilizce öğretim yapan bir kolejlin İngilizce öğretmenlerine sorulan "*niçin İngilizce öğretiyorsunuz?*" ve öğrencilere sorulan "*niçin İngilizce öğreniyorsunuz?*" sorusuna verilen yanıtlar, net ve somut yarar(lar)ın neler olabileceğinin hiç düşünülmediğini göstermektedir. (bkz. "Yabancı dil", sah 303, Ezbersiz Eğitim için Yol Haritası, 3.basım, PEGEM Yayınevi, Ankara veya <http://tinaztitiz.com/profesyonel-hizmetler/yayinlar/>).
107.Peki sorun çözmeye yaramıyorsa bu denli yabancı dil merakı nedendir? Bu yalnızca eğitim sistemimizin değil, seçkinlerimizin, ailelerin, tüm toplum kurumlarının, bu soruyu sormayan herkesin ortak ayıbıdır.
108.Özelde yabancı dilin, genelde eğitimin ve bilimin birer sorun çözme aracı olamayışları, onların ancak süs, övünme aracı, yüzeysel farklılıklar yaratma gibi amaçlarla kullanımına yol açmıştır.
109.Ailesi içinde "merak" duygusu çeşitli -masum- yollarla köreltilip, okulun bilgi pompalayıcı eleyici mekaniğine terk edilen çocuklarımız için yapılabilecek şeyler ne yazık ki çok azdır.
110.Yabancı dil öğreniminin temeli, Türkçe'nin (ana dilinin) bu yüksek hakimiyet düzeyinde kullanılması; daha ileri sınıflarda (orta, lise) ise, Türkçe dili içinde mevcut diğer kökenli (Arapça, Farsça, Yunanca, Latince gibi) sözcüklerin Türkçe'de ne anlama geldiğinin farkına vardırılmasıdır.
111.Yabancı dil konusunda normal olarak henüz pek bir hedefi olmayan çocuklara yabancı dilin kalıpları, grameri, okunuş

Yorumlarınız için bnv@beyaznokta.org.tr, tinaztitiz@gmail.com, bulentagaoglu.ist@gmail.com adreslerinden birini kullanabilirsiniz.

incelikleri gibi saçmalıkları öğretmeye çalışmak yerine, yabancı ve kimi Türkçe sözcüklerin yapılarındaki az sayıda ön ve art ekleri vererek, bunlardan ne çok sözcük üretilebileceğini göstermek onlar için heyecan verici olmaktadır (bkz. Ezbersiz Eğitim için Yol Haritası sah. 322)

112.Okul kurumunun yabancı dil konusunda vermesi beklenen, anlamını tam bilmediği, ne işine yarayacağı konusunda net olmadığı "*sesler çıkarmayı öğretmek*" değildir. Bir ana okulundaki 3-5 yaşındaki çocukların 1'den 10'a kadar yabancı dilde saymaları ya da basit gündelik konuşmalara alıştırmaları bir papağanın sayı saymasından farklı mıdır?
113.Dilimizdeki küfürler genelde ya cinsel içeriklidir ya da hayvan benzetmesi biçimindedir. Bu ikisi de anlaşılabilir gibi değildir. Başka dillerde örneğin "hayvan herif" sözünün nasıl söylendiğini birçok yabancıya sordum. Hepsinin ortak yanıtı bilmedikleri, ama bunu ne amaçla merak ettiğim, bununla hangi hayvana hakaret etmek istediğimdi.
114.Milletvekilleri için "*ya ticaret ya siyaset*" kuralı yerine "*çıkar çelişkisi içine girmeden iş yapma*" ilkesi çıkar yoldur.....Toplumsal kavram dağarcığımızda "*çıkar çelişkisi*" kavramının bulunmayışının yol açtığı ve iki ünlü siyasetçiyi komik deyimler icat etmeye iten acınası durum işin traji-komik yanısıdır.
115.Kavram dağarcığımızın sınırlı oluşu, toplumumuzun sorun çözme kabiliyetini sınırlayan nedenlerin en başlarında yer alıyor. Bir toplum kavram dağarcığının belirlediği düzeyde refah ve mutluluğa layıktır.
-Karşılaştığı sorunlar, dağarcık düzeyini aşıyorsa ya görmezden gelinir ya da böyle komik durumlara düşülür, ama sonunda yok olunur gidilir.
116.Küme zekası (swarm intelligence) (<http://bit.ly/H8oqT6>) basketboldan başka bir işe de yarar mı? Evet yarar, hem de çok. Bireysel özgürlüğüne, zihinsel bekaretine düşkün insanların bir araya gelip bir liderden talimat almalarını beklemek gerçekçi değildir. O insanlar lidere saygı duyabilirler, ama yapılması gerekenlerin başkalarınca dikte edilmesinden hoşlanmazlar.
117. General Patton'un bir sözü şöyle: "*İnsanlara ne yapacağını söyleyin, nasıl yapılacağını kendilerine bırakın!*". Bu durumda bir dış göz tek tek bireylere bakarsa -asker deyişiyle- başıbozuk gibi görünebilirler. Ama tümüne bakıldığı zaman bir "*Brownian motion*" içinde bir vizyon doğrultusunda hareket ettikleri anlaşılır. Hatta bu türlü bir "*Gevşek Bağlantılı Birliktelik*", talimat ile idare edilene nazaran daha da etkilidir. Çünkü gevşek bağlantılı birlikteliğin dış etkilerle bozulması çok güç iken, diğeri yine talimat yoluyla işlevsiz kılınabilir.
118.J.F.Kennedy'nin şu ünlü sözü özellikle son madde için bir açıklama niteliğindedir: "*Her başkana yüzlerce parlak görünümlü öneri getirilir. İyi başkan, bunlar içinden işe yarayanları seçebilir.*"
119.İster "*dış mihrakların emelleri*", ister "*kutsal saydığımız öğretilerden uzaklaşmışlık*", isterse başka bir nedenle olsun ortada bir "gerçek aday" var: Sorunlarımızdan -başka toplumlara göre- daha çok zarar görüyoruz (<http://tinaztitiz.com/3152/hastatoplum-2/>).
120.Haklarında çözüm geliştirilmiş sorunların çoğu için ortam koşulları ya kısmen ya da bütünüyle göz ardı edilirler. Bütün bu koşulların dikkate alınmasına imkan verebilecek Sorun Çözme Araçları, siyasi kurumlarımızın dağarcıklarında mevcut değildir. Bu nedenle de sorun çözümleri için öneri ve vaatleri, teknik adıyla *sub-optimization*, düz Türkçesiyle de *dikensiz gül bahçesi ortamı* denilebilecek koşullara göredir.
121.Her çözülemeyen sorun çevresinde, çeşitli iç ve dış niyet sahiplerince sömürülerek kendi lehlerine ve Türkiye aleyhine kullanılacak alanlar oluşmaktadır.

122.Vizyonu her ne olursa olsun siyasi partiler başta olmak üzere Türkiye sorunları üzerine tezler, vaatler geliştiren her kurumun öncelikli hedefi, ele aldığı sorunları çevreleyen ortamları oluşturan bileşenleri irdelemek ve bu yolla o sorunların çevresindeki sömürüye açık alanları daraltmak olmalıdır.
123.Toplumumuzun Sorun Çözme Kabiliyeti'ni artırmak ve Türkiye'yi yönetilebilir kılmak, siyasi partilerin vaat etmeleri gereken en gerçekçi iki hedef olmalıdır.

**Sorun Çözme Kabiliyeti
Üzerine Söyleşi**

(Sorular/Cevaplar)

Dr. Necati SAYGILI

**Çağdaş Çözüm
Beyaz Nokta Gelişim Derneği
Kurucu Bşk.
İstanbul**

SORUN ÇÖZME KABİLİYETİ ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Soru: Sorun Çözme Kabiliyeti Nedir?

NS: Birey veya toplum, yaşamı boyunca Çevre ile uyum sağlama çabası içindedir. Tabii bu uyumda temel güdü, güvenliğini ve refahını tehdit eden tehlikelerden korunmak; olanaklar elverdiği ölçüde daha güçlü bir duruma ulaşmaktır.

Çevre denildiğinde en geniş anlamıyla, insanları, hayvanları,

bitki ve doğal ortamı ile birlikte bir bütün olarak, ekosistem anlaşılmalıdır.

Toplum açısından ise Çevre'yi, diğer toplumlari da hesaba katarak düşünmek gerekir.

Çevre koşulları dinamikdir; sürekli değişkenlik gösterir. Toplum olsun; bireyler olsun, varlıklarına tehdit oluşturan bu değişimlerin etkilerini yok edecek veya en az'a indirecek

önlemleri alma konusunda hazırlıklı olmak zorundadırlar. Değişimlerin hemen her çeşidini öngörme ve karşı önlem geliştirebilme bir beceri işidir. Bu becerinin adına, **Sorun Çözme Kabiliyeti (SÇK)** diyoruz.

SÇK, bütün sorunlardaki başarının ölçüsü olarak kullanılan bir deyim olarak anlaşılmalıdır. Mutlak bir SÇK'nden söz edilemez; ancak bir diğer birey, kurum, kesim ya da topluma kıyasla SÇK söz konusu olabilir. Örneğin; bir kurum karşılaştığı sorunlarla başatmakta genelde yetersiz kalıyor, bir diğer benzer kurum daha az yetersizlikle karşılaşıyorsa; yani daha becerikli olabiliyorsa; ilk kurumun SÇK'nde zafiyet olduğundan söz edilir.¹

Soru: SÇK'nin geniş kapsamlı bir kavram olduğu anlaşılıyor?

NS: SÇK gelişmiş varlıklar, Çevre'nin değişen koşullarının zorluklarına dayanabilmekte, refahlarını artırma yolunda bulabildikleri her imkandan yararlanmayı da başarabilmektedirler. Bu beceriyi gösterebilmiş toplumlar, günümüzün diliyle, Gelişmiş Toplum diye adlandırılıyor.

Varlıklarını tehdit eden tehlikeleri savuşturamayanlar ise, zamanla tarih sahnesinden silinip gitmektedirler. Varlıklarını sürdüren güçlüler yanında bir grup daha vardır ki onlar, zengin refah kaynaklarını başkalarının sömürmesine açık tutmaları karşılığında bir müddet daha varlıklarını sürdürebiliyorlar!.. Değişimlerin tehditlerine direnemeyenler ile başkalarının

¹ Söyleşi boyunca kullanacağımız kavramlar ve içerikler, aralarında benim de bulunduğum bir grup gönüllü katılımcının katkılarıyla Beyaz Nokta® Gelişim Vakfının kurucusu ve başkanı Sayın Tınaz Titiz tarafından geliştirilmiş olup; konumuzla ilgilenenler daha geniş bilgiyi, Sn Titiz'in tevazu göstererek "derleyen" sıfatı ile yayınladığı "Sorunların İntikamı! Çözemeyeni Çözerler." başlıklı kitapta bulabilirler.

sömürülerine boyun eğenler, **SÇK Yetmezliği** denen kronik hastalığa yakalanmış olduklarından; bilinen vasıfları az gelişmişlik veya sömürülen olmaktır.

Söylediklerimizi özetle ifade etmek istersek, toplumun SÇK'ni, insan vücudundaki bağışıklık sistemine benzetebiliriz. Hastalıkları yendikçe bağışıklık sistemimizin güçlenmesi gibi; birey veya toplumun Sorun Çözme Kabiliyeti de, karşılaştığı sorunları çözdükçe gelişir. Çözemediği sorunlarının kıskacında kıvrananların ise SÇK Yetmezliği çektikleri söylenir.

Soru: SÇK, toplumlar kadar bireyler açısından da önemli olmalı.

NS: Toplumun genel seviyesini, bireylerinin özellikleri belirlediğinden; toplumun SÇK'ni de onların sorun çözme kabiliyetlerinin belirlemesi doğaldır. O nedenle, **nitelik dokusu**² gelişmiş toplumlar, Çevre'nin en güçlüleri arasında yer alırlar ve egemen olurlar.

Çevre'nin aktörleri arasında etkinliği en gelişmiş olanı, insandır. Onun yaşam faaliyetleri, diğer aktörler açısından değişimleri belirleyici/yönlendirici olmaktadır. Sömürücülüğü ile doğaya verdiği tahribat; çıkardığı savaşlarla öldürülen insanlar; nesli tükenen hayvan türleri ve yok olup giden toplumlar bunun belirgin örnekleridir. Güç ve güçlülük, ortama ve diğerlerine göre değer kazanır. İnsan, hem türüne karşı; hem de Çevre'nin diğer aktörlerine karşı, gücünü kullanmakta hep önde ve kazanan olmak dürüsüyle yaşar. O nedenle SÇK dediğimiz becerilerini hep artırma çabasındadır. Önceleri her sorununu çözmekte zorbalığı işe yararken; zorbalığının yanında, çağın

² Bir kişinin zeka, bilgi, beceri, genel kabul görmüş ahlaki değerler ve ruhsal sağlık açılarından donanımlılığına "nitelik"; çok sayıda kişinin niteliklerinden oluşan dokuya da toplumsal nitelik dokusu denilmiştir.

kabul gören değerleriyle beslenen yeni davranış kalıpları edinmiştir.

Çevre koşullarındaki değişimler, yalın olmamakta; çok yönlü ve karmaşık yapıları sorunlar da doğurabilmektedir. Nüfus artışı, hayatın akışını değiştiren teknolojik yenilikler, doğal kaynakların azalması, diğer toplumlarla ilişkilerde ortaya çıkabilen gerilimler göz önüne alınırsa, toplumların karşı karşıya kalabileceği sorunların karmaşıklığını kestirmek zor değildir. O yüzden SÇK'ne, **Karmaşayı Yönetme Kabiliyeti (KYK)**de denmektedir.

Özellikle toplumları etkileyen değişimler, yavaş işleyen bir süreçte geliyor. Farkına varma ve çözüm bulmada gecikilirse, oluşan sorunun karmaşıklık boyutu artmakta; yönetimi de imkansızlaşabilmektedir. Bu durumla karşılaşan toplumların/rejimlerin yıkılıp gittiklerini, tarihteki örneklerinden biliyoruz. Aydın insanları, topluma yön verici kurum ve kuruluşları ile nitelik dokusu gelişmiş, dolayısıyla SÇK'ni

geliştirmiş toplumlar ise, bu duruma düşmeyebiliyor.

Soru: SÇK ile ilgili, tarihte ilginç örnekler var mı?

NS: Tarihe damgalarını vuracak kadar varlıklarını sürdürebilmiş birçok medeniyetin, İnkâ, Roma, Osmanlı ve benzerlerinin yıkılıp gitmesinin arkasında, karşılaştıkları sorunların karmaşıklığını yönetmeyi, bir noktadan sonra sürdüremez duruma gelmiş olmaları yatmaktadır. SSCB’de komünist rejimin yıkılması ile günümüzde Kuzey Afrika Ülkelerindeki yönetimlerin yıkılıp gitmesi buna verilebilecek örneklerdendir.³

Öte yandan, İkinci Dünya harbinde Nazi Almanya’sına karşı direnişin öncülüğünü yaparak sonunda galiplerden olmayı başarması, İngiliz milletinin KYK yüksekliğinin bir göstergesidir. Bu milletin SÇK’ne dair bir başka örnek de, değişen koşulları doğru değerlendirmesi ve sömürgeci İmparatorluk olma konumunda savaşarak direnmek yerine; eskisinden pek farkı olmayacak şekilde sömürgeciliğini devam ettirebilmesidir. Bilindiği üzere İngiltere, sömürgelerine bağımsızlıklarını tanımış görünürken bir yandan da oralara Kraliçe’nin Valileri’ni tayin etmek ve o ülkeleri “Commonwelth” Bakanlığı gözetiminde ve/ya eşgüdümünde örtülü yönetme becerisini gösterebilmiştir.

Keza, Birinci Dünya Savaşı sonrasında vermek zorunda kaldığımız bağımsızlık savaşını yöneten ve T.C. Devletinin kuruluşuna önderlik eden kadroların, karşı karşıya oldukları karmaşıklığı yönetme becerileri kapsamında kozlarını doğru

³ Antropolog ve tarihçi Joseph A. Tainter bu çöküşü, karmaşıklığı yönetmek için harcanan enerjinin getirisinin negatife dönmesiyle açıklamaktadır. <http://dicoff.org/page134.htm> (Ing); http://www.beyaznokta.org.tr/cms/images/201008251656_TR_complexity_OK.pdf (TR)

değerlendirmeleri, SÇK gelişmişliğine verilebilecek en güzel örneklerdendir.

Genelleme yapmak gerekirse; ***bireyin ve toplumun Sorun Çözme Kabiliyetini, kültürel birikimleri; daha özel bir ifadeyle, nitelik dokusu belirliyor*** diyebiliriz.

Soru: Nitelik Dokusu, Kültür ve SÇK ilişkisini biraz daha açabilir miyiz?

NS: Hem aralarındaki ilişkiyi belirginleştirecek, hem de konuyu anlatmamıza yardımcı olacağından bir kaç kavramın daha tanımını yapalım.

Yaşam koşullarındaki değişimlerin sorun(lar)a yol açtığından bahsettik. Dolayısıyla **Sorun**’u, rahatsızlık veren veya erişmek istediğimiz hale giden yolda karşımıza çıkan engel(ler) diye tanımlayabiliriz. O engelleri aşma işinin Çözüm olduğunu

söylersek; o işi yapma becerisinin de, **Sorun Çözme Kabiliyeti** olduğu sonucu kendiliğinden ortaya çıkar.

İşleyen bir sistemde, herhangi bir sorunla karşılaşıldığında; gecikmeksizin müdahale edilmez ve o sorun çözülmezse; yeni arızaların, yeni sorunların ortaya çıkması kaçınılmaz oluyor. Dahası, bu sorunlar kendinden öncekilerle birleşerek yeni tip arızalar, yeni sorunlar çıkarıyorlar. Sistem bu hale geldikten sonra o sorunlar yumağını çözmeye kalkıştığınızda nereden başlayacağınızı da kolay kolay kestiremiyorsunuz.

Sistemi sorunlar yumağı ile yaşamaya sürükleyen kaynak soruna, **Kök Sorun** diyoruz. Kök sorunun çözülmemesi yüzünden, ortaya yeni çıkan ikincil üçüncül sorunlar, yumağın görünür yüzünü oluşturduklarından; kök sorun artık görünmez hale geliyor. İkincil veya üçüncül seviyede ortaya çıkan sorunlara, **Hayalet Sorun** veya **Gölge Sorun** diyoruz. Genelleyerek söyleyecek olursak, en az bir sebebi olan tüm sorunlar hayalet sorun; hayalet'e yol açan nedenler ise kök sorundur.

Nereden başladığımızı belirtmediğiniz sürece her sorunun hayalet olduğunu; yani kök sorunun kendisinin de hayalet olabileceğini; zira onu doğuran başka neden(ler) bulunacağını kabul etmeliyiz. Malum, sorunların zincirleme veya dallanarak birbirini doğurması da; "sebebi yok etmeden sonuç değiştirilemez" gerçeği de, doğa'nın işleyişini belirleyen "**Sebepe-Sonuç ilişkisi**"nin tabii sonuçlarıdır.

Sorunların dallanarak birbirlerini doğurmasına dair somut bir örnek insan vücudundan verilebilir. Tiroid bezinin normal çalışmamasının, farklı rahatsızlıkları bir arada hissetmemize sebep olduğu bilinmektedir. Komplikasyon dediğimiz o

rahatsızlıkların her birinin tiroid bezi **Kök Sorun**'una göre birer hayalet sorun olduğu; tiroid bezi iyileştirilmeden, görünen rahatsızlıkların semptomatik tedavisinin, vücudu kalıcı bir rahatlığa kavuşturamadığı gerçeği, önmemizi doğrulamaktadır.

Sorunların iç içeliğine dair ilginç diğer bir örneği, Sn Tınaz Titiz'in yukarıda bahsettiğim, bugünlerde piyasaya çıkan, **Sorunların İntikamı! Çözemeyeni Çözerler** adlı kitabından nakletmek istiyorum.

1985 yılında, işsizlik olgusunun kök nedenlerini anlamak için bir **çözümleme** yapıyorlar. Sonuçta tespit ettikleri kök nedenlerin, birbiriyle ilgisiz gibi görünen;

- ✓ Türk Sporunu niçin başarısızdır?
- ✓ Mermer ihracatımız niçin azdır?
- ✓ Sokaklarımız niçin pistir?

konularında yapılan çözümlemelerde bulunan kök nedenlerle büyük ölçüde aynı olduğu görülmüş! O kök nedeler arasında şunlar yer alıyor:

- ✓ Mevcut *toplumsal nitelik dokusu* yetersizliği,
- ✓ Sürekli ve yaygın bir *öğrenme ortamı* (eğitimde bütünselliğin) bulunmayışı,
- ✓ Kimi temel kavramların toplum tarafından yeterince özümsememiş oluşu,
- ✓ Tüketim ahlakının gelişmemişliği,
- ✓ Bilim ve teknolojinin refah ve mutluluğu belirleyici rolünün tam anlaşılma oluşu,
- ✓ *Doğru kural koyma* ve uygulama becerisi yetersizliği,
- ✓ Sorunu anlama (teşhis koyma anlamında) ve çözme performansı yetersizliği,

✓ *İşbirliği içinde rekabet ortamı yaratılamamış olması.*⁴

İşsizlik sorunu'na çözüm üretme amaçlı çalışma sonunda farkına varılan önemli bir gerçek de, *soyut bir durum* olan işsizliğin değil; onun yol açtığı, *çok daha somut bir olgu* olan "gelir yetmezliği"nin önem taşıdığı olmuş. Bu küçük adlandırma dahi, *işsizlik* olarak adlandırıldığında çözümü sadece *iş yaratmak* olarak bulunacak olan sorunun, *gelir yetmezliği* olarak adlandırılması halinde, *ek gelir yaratmak, gider azaltmak, tasarruf yapmak, potansiyel iş kayıplarına önlem geliştirmek* gibi çözüm seçeneklerini gündeme getireceği ortaya konmuş.

Geleneksel tarzda "nasıl çözülür?" yaklaşımı yerine; "soruna yol açan nedenler nelerdir?" biçiminde yaklaşılması, çözüm bulmada etkinliği artırıcı olacağı gerçeği ortaya çıkarılmış!..

Soru: Çok ilginç! Sorun Çözümleme gibi bir deyim kullandınız?

NS: Evet; konumuzu somutlaştıran deyimlerden birisi. Pek çok yeni kavramdan bahsettik; belki kafa karışıklığı yaratıyor. Ne var ki, bu kavramların şimdiye kadar toplumumuzun kavram dağarcığına girmiş olması gerekirdi; bunlara yer açılmamış olması gerçekten büyük kayıp! Sorunları çözmek zaman, para, insan gücü vb. kaynak harcatır. Başarı, kaynakları israf etmeden sorunu çözebilmektir. Bunun yol ve yöntemleri bilimsel düşüncenin ürünleriyle ortaya konulmuş; gelişmiş ülke

⁴ Geleneksel "sıfır toplamlı rekabet" -birisi kazanırsa diğeri kaybeder- anlayışı yerine, "rekabet gücünü belirleyen ana unsurlar dışında işbirliği" yaparak rekabet gücünü artırmak, anlayışının egemen olamayışı.

toplumları kullanıyor ve gelişmişlikleri daha da artıyor. Bizim bu yöntemleri kullanmaktan uzak kalmamız anlaşılır gibi değil.

Sorun Çözümleme, sorunun kaynağına inmeye yarayan bir tekniğin adıdır. Bir grup insanın soruna dair uzaktan yakından ilgisi olabilen çok sayıda sorular sorması ve sonra bu soruların süzülmesiyle kaynak sorunun bulunmasıdır. Yani ortak aklın işletilmesidir ve bir sorun çözme aracıdır. Sorunumuzu çözmek için imkânlarımıza dayanarak takınacağımız tavır, izleyeceğimiz yol ve yöntemlere kategorik olarak, **Sorun Çözme Aracı (SÇA)** diyoruz.

Sahip olunan imkânların genişliği, SÇA dağarcığı'nın zenginliğini tayin edeceği gibi; seçilecek SÇA'nın çözebileceği sorun türlerini de sınırlandıracaktır.

Tıpkı bir araştırma has-tanesinde teşhisi ve tedavisi mümkün hastalıklarla; bir kasaba hasta-nesindekilerin farklı olması gibi.

Biliyoruz ki sorunlar, hastalıklar gibi, yaşamımızın her evresinde ve farklı içeriklerle karşımıza çıkıyorlar. Çözümdeki başarıyı, sorunun niteliği ile seçilen SÇA arasındaki uygunluk belirliyor. Doğal olarak çözümleri için de farklı SÇA'na ihtiyaç duyuluyor. Sorunu çözmeye kalkışmadan önce sorunu tanımanın öneminden biraz önce söz ettik. Sorunu tanımlayıp anladıktan

sonra, çözüm için hangi imkânları seferber etmek gerektiğine daha kolay karar verildiği gibi; kaynak kullanımında verimlilik de yüksek oluyor. Onun için sorunu tanımamıza ve çözmemize yarayan **Sorun Çözme Araçları dağarcığı**, tamircinin takım çantasına benzetilebilir. Sorunların her çeşidi ile baş etmeye yarayacak zenginlikte SÇA sahip olmak, o çantadaki alet zenginliği gibidir.

SÇA kavramını ile birlikte değerlendirdiğimizde SÇK'nin, **sorunlara yaklaşım bütünlüğü** olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Sorunları anlamadan çözmeye kalkmamak; tanımladıktan sonra en uygun yolu izlemek **kültürel birikim** meselesidir. Kültürel birikimin konumuz dahilindeki özel adı, **Sorun Çözme Kültürü** olup, sorunlara yaklaşım bütünlüğü sergileme yatkınlığıyla aynı anlamda kullanılır. O birikimi, bilimin ve çağın getirdikleriyle güncelleyerek güçlendirmek,

sözünü ettiğimiz yaklaşım bütünlüğünün kapsamı içindedir. Kültürün ürünü SÇA'na bağlı olarak; **Gelişmiş Sorun Çözme Kültürü** veya **Kısr Sorun Çözme Kültürü** deyimlerini kullanacağız.

Bir örnek vermek gerekirse, trafik kazasına karışanların hemen suçu karşısın-dakine atarak kavga-ya tutuşmaları ve sorunlarını tıkadıkları trafikte sıkışıp kalan-lara yansıtma ile; kazaya

sebeplere sebep olan olayda kendi kusur-larını teşhis ederek empati yoluyla hak paylaşımında bulunmaları ve başkalarına zarar vermemeyi seçmek, farklı kültürel birikimlerin ürünü farklı **Sorun Çözme Araçları**'dır.

Sorun çözme araçları konusuna, daha sonra yine değineceğiz.

Soru: Yaklaşım bütünlüğü ile çok şeyi ifade ediyor gibisiniz?

NS: Söylemek istediğim, bir sorunu çözmeye kalkıştığınızda onun, sistemin bir parçası olduğunu; diğer alanlarla ilişkisini gözetmek zorundasınız. Yani soruna çözüm üretirken diğer alanlarda yeni sorunlara yol açmama titizliğini göstermelisiniz. Bilindiği üzere medeniyet, ayrıntılara dikkat etme alışkanlıklarıyla gelişiyor. O inceliğe ulaştıran kültürel birikim ise, deneyimlerimizden ve ilişkilerimizden öğrendiklerimizle besleniyor. Çağın bilimsel ve teknolojik buluşlarıyla da yeni boyutlar kazanıyor. O birikimin zenginliği, sorunlara etkin çözüm bulma olasılığını artıran iklimi; **gelişmiş sorun çözme kültürü** oluşturuyor. Bu sürecin iyi işlemediği ortamlarda ise, **SÇK Yetmezliği** ortaya çıkıyor. Bunu örneklersem daha iyi açıklamış olacağım.

ABD'de Kongre'den bir yasa çıkarılmadan önce tasarı metninin **"What if?"** diye bilinen bir süreçten geçirildiği söylenir. Yani yasa o haliyle çıkarsa mevcut düzenlemelerden her hangi birisiyle çelişir mi; ilerde yeni sorunlara yol açar mı? Öyle bir durum doğuracaksa neyi/neleri de değiştirmek gerekir diye araştırılır; sonuca göre yasal düzenleme yapılmış. Sorunu çözerken yeni sorunlara yol açmamanın önlemi baştan düşünülüyor; tam bir **gelişmiş sorun çözme kültürü** örneği!..

Bir de bizdeki yasama faaliyetlerinin “**Olursa ne olur?**” süzgecinden geçirilip geçirilmediğine; geçiriliyorsa iyi çalıştırılıp çalıştırılmadığına, ne kadar ileriye dönük çalıştırıldığına dair kanaat edinmek için şu örneklere bakalım.

Bir yanda İstanbul trafiğine çözüm olsun diye üçüncü köprü inşa kararı alınırken; öte yanda şehrin her yerinde sayısız çok katlı bina inşasına izin veren şehircilik planlaması yapılabiliyor. İnsanların kural tanımazlıkları, yolların darlığı ve park yerlerinin yetersizliği, yerli yerinde dururken o yapılaşmalarla trafiği rahatlatmak mümkün mü?

Diğer bir örnek; büyük şehirlere göç ve bunun tetiklediği işsizlik devasa bir sorun olarak önümüzdeyken tarımsal üretim faaliyetlerini durduran ithalatın cazip kılınması ve Anadolu’da tarım alanlarına konut inşası, “olursa ne olur?” sürecinin bizde işletildiğini mi gösterir?...

Son bir örnek daha: Dört yıl önce, Cumhurbaşkanı beş yıllığına halkın seçmesine dair bir Anayasal düzenleme yapıldı; halkın oyuna sunuldu ve kabul edildi. Aynı süreçte TBMM’ce seçilen mevcut Cumhurbaşkanı’nın görev süresinin kaç yıl olduğu tartışmalı!..

Sorun çözerken sorun yaratırsanız, yaklaşım bütünlüğü dışında kalırsınız; sorunu çözeyim derken yeni sorunların yaratıldığı kültüre, **Kısr Sorun Çözme Kültürü**; hastalığa da **SÇK Yetmezliği** deniyor.

Soru: SÇK Yetmezliği ve SÇK Gelişmişliği yaşanan ortamlarda geçerli değerler nelerdir?

NS: Her iki kavramın da sorun çözme kültürüne ait göstergeler olduğunu artık biliyoruz. Gelişmiş Kültüre ait değerlerden örnekler vereceğim. Kısr Sorun Çözme Kültürüne ait olanlar ise, onların olumsuzluk ifade eden halleridir. Belirtmem gerekir ki, olumlu ve ya olumsuz halleriyle o değerler, söz konusu kültürlerde⁵ kullanılan sorun çözme araçlarına zemin oluştururlar. Gelişmişliğe ait değerler arasında,

- ✓ Karşılıklı saygı ve güven ile örgülü, dayanışma ve uzlaşmaya açık sağlam gelenekler;
- ✓ Hak ve hukuk temelinde Çevre’ye saygı;
- ✓ Vizyon sahibi, erdemli ve ilkeli olma;
- ✓ Bilgiye, bilimsel düşünceye ve sanata açıklık;
- ✓ Ortak aklın gücüne inanmışlık;
- ✓ Akli ve sezgiyi birlikte ve dengeli kullanmaya yatkınlık;
- ✓ Başkalarına sorgusuz sualsiz tâbi olunan yaşam tarzına boyun eğmemek; özgürlüğüne, haklarına sahip çıkarak kendi ayakları üzerinde durmayı bilmek;
- ✓ İstismara, **Sömürüye Açık Alan (SAA)** bırakmamaya özen;
- ✓ Kanaat sahibi olmak için o hususta bildiklerinin bilinmesi gerekenlerin hepsi olduğu saplantısına düşmemek;
- ✓ Güven veren, güvenen ve katılımcı olmak

vardır ve toplumda yaygındır. SÇK’nin gelişmişliğini veya yetmezliğini, bu davranış özelliklerine sahip olup olmamak belirlemektedir. Bu ise, kültürel birikimin bir sonucudur.

⁵ İlgisiz gibi görünebilir ama, oldukça geniş kapsamlı bir zihniyet farklılığına işaret etmesi bakımından, o kültürlerden birisinde yaygın olarak satranç değerinde tavlâ oynanıyor olması dikkat çekici.

Dolayısıyla, SÇK'ni, vücudumuzun bağışıklık sistemiyle eşdeğer görüyorsak; bu özellikleri kazandırarak nitelik dokusunu zenginleştiren eğitimi de aşılama olarak kabul etmek yanlış olmayacaktır.

Soru: Sömürü ile SÇK arasında ilişki kurmanız da çok ilginç?

NS: Başkalarının emeğini veya kaynaklarını gerçek bedelini ödemediği kullanmanın adı sömürüdür. İnsanlığın tarihinde utanç vesilesi olan esir ticareti, bunun en açık örneğidir. İnsan emeği çevresinde uygulanan sömürler zamanla, başka ülkelerin kaynaklarını sömürmeye evrilmiştir. Günümüzde diplomasi, medya, istihbarat servisleri, askeri güç gibi araçlar maharetle kullanılabilirdiğinden refah yaratma yolunda toplumun sömürülmesi, bireyin sömürülmesinden çok daha kolay hale gelmiştir. O nedenle, ülkeler arası ilişkilerdeki amacın örtülü kısmını, var olan sömürü alanlarını açık tutmak veya genişletmek; henüz yoksa, *yaratmak* faaliyetleri oluşturur.

Konumuzla ilgisine gelince; yukarıda sıraladığımız değerlerin yaygınlaşmadığı toplumlarda, çağın getirdiği karmaşık sorunlara etkin çözümler üretilmediği bir gerçek. Onlarda, sorunun kaynağına inmek yerine; acele ve

çabuk çözümlerin buluna-bileceği inancıyla, sorunun görünen yönüyle, yani **gölge sorunla** ilgilenmek; ona çözüm bulmaya odaklanmak, gelenekselleşmiştir. Sorunun görünen yönünü halletmek, Kök Sorunu çözmediğinden; yeni sorunların doğması kaçınılmazlaşmaktadır. Sonuçta SÇK yetmezliği kendisi sorun üretir olma sürecine girilir. Çözülemediği için çetrefilleşen sorunlar, başkalarının müdahalesini davet edici tabiatları nedeniyle; müdahaleye hazır istismarcılar için **Sömürüye Açık Alan (SAA)** teşkil ederler.

Bu süreçte, sorun stoku giderek artar; rahatsızlıklar huzursuzluk boyutuna ulaşır ve çözülmedik sorunlarla boğuşarak kaynaklar heba edilir ki, bunun kaçınılmaz sonucu **Geri Kalmışlık**'tır! Bunlar **Kısr Sorun Çözme Kültürü**

ortamında rağbet gören **Kısr Sorun Çözme Araçları** kullanımının beslediği SÇK Yetmezliği-dir. SÇK yetmezliğinin yaşandığı ortamda, onu doğuran sebepler, sonuç halinde yeniden hayat bulurlar. Yani kısr döngü oluşur ve SÇK yetmezliği kendisini beslemeye başlar!.. Nitelik dokusu noksanlığı, bu kısr döngüyü kırmayı başaramaz ve sömürülen olma hali devam eder.

Soru: Kısr Sorun Çözme Araçları nelerdir; biraz da onlardan bahsetsek?

NS: Sorunu rahatsızlık veren, erişilmek istenen önündeki engel diye tanımladığımızı hatırlayalım. Bireylerde gözlenen, yaygınlaştıkça topluma mal olan sayacağım şu davranış kalıplarını SÇA olarak kullanmanın getireceği çözümlerin, bireylere veya topluma ne kazandırıp; ne kaybettireceğini öyle değerlendirelim.

- ✓ Ezber; dayatma; sorgulama-dan uzak duruş;
- ✓ Zorbalık; fiziksel/sözel/psikolojik şiddet uygulamak;
- ✓ Takipsizlik, duyarsızlık, duy-mazdan, görmezden gelmek, ilgisiz cevap vermek;
- ✓ Başkasına atma/suçlu başka-sında aramak;
- ✓ Anlamadan Çözmeye çalışmak;
- ✓ Yanlışı örnek göstermek; "onlar yapıyor ben de yapıyorum" anlayışı;
- ✓ Mevcut örgütlenmeyi tekrar-lamak; *(birbirinden farksız bir çok dernek, vakıf, parti ile çözüm aramak)*
- ✓ Koz yerine teslimiyet *(Uzun süre çözemediği sorunlardan bunalan toplum/kişi bunları ancak çıkarlarından vazgeçerek çözebilmektedir.)*
- ✓ Ahlakî istismar *("gerçek" ve "doğru"ların çarpıtılıp, gizlenerek sahtelerini piyasaya sürme)*

Kabul edileceği üzere bunların, toplumda karşılıklı anlayışı, dayanışmayı ve barışı desteklemesi; toplumu tehdit eden tehlikelere karşı toplumun direncini artırması beklenemez. Onun için, çıktılarının SÇK yetmezliği olması kaçınılmazdır. SÇK Yetmezliği ise, sorun çözmekte beceriksizlik olmakla kalmıyor; bir de çözemediği sorunlardan daha büyüklerini meydana getiriyor. Yansımaları olarak da adlandırdığımız sonuçlarının, SÇK yetmezliğinin sebepleri olarak devreye giriyor olması, tehlikenin boyutunu yeterince gösteriyordur, sanırım. Şimdi onlara bakalım:

- ✓ Bilimsel Düşünme becerisi yok olur.
- ✓ Ahlakî değerlerde yozlaşmaya duyarsızlık oluşur.
- ✓ Rekabet gücünün başlıca girdilerinden olan yenilik bulma, "yaratıcılık" aşınması olur. Bilim ve teknolojik gelişmeler zayıflar.
- ✓ Cesaret aşınması/"Korku" üremesi olur. Bireylerin düşünce ve davranışlarında tek belirleyici özellik haline geldiği için "Korku", toplumsal bir yönetim aracı haline gelmektedir. Korkan insanlar, inisiyatif kullanamazlar ve görevlerinin gereklerini tam yapamazlar.
- ✓ Muhtaç Kişilik oluşur. Her bakımdan kendi ayakları üzerinde duramayan bireysel ve kurumsal kimlik oluşumuna yol açılmış olur. Hep bir "kurtarıcı" bekleyen toplumsal özellik böyle oluşmaktadır.
- ✓ "Uzlaş" aşınması sebebiyle; ideoloji, inanç ve etnik temelde kamplaşmalar meydana gelir. Tartışmalar derhal kavgaya, karşılıklı suçlamaya dönüşür.
- ✓ Benimseticiliğe / "... taraftan olmaya" (başkalarının ideolojik, dini, siyasi, öğretilerinde saf tutmaya) açıklık yaygınlaşır.
- ✓ Sorun stoku artar; çözü(e)meyen sorunların birikmesi, başlı başına bir sorun oluşturur. Çözülemeyen sorunlardan zarar gören kesimlerin baskıları karşısında ülkenin kıt kaynakları giderek artan sorunlar arasında pay edilmeye başlar; ancak hasredilen dikkatler ve kaynaklar yetersiz kaldığından, sorunu çözmeye faaliyeti, sorunların artmasıyla sonuçlanır.
- ✓ Tartışma ve değerlendirmelerde dil kullanımındaki yetmezliklerin de etkisiyle toplumda kafa karışıklığı oluşur.
- ✓ Çözü(e)meyen sorunlar nedeniyle doğan boşluklar, insanları kendi adaletini sağlamaya; askeri darbelere; iç ve dış sömürülere fırsatlar yaratır.

✓ ve daha neler!...

Bu noktaya gelmişken, kişisel gelişim ve toplumsal sorunlar ile onların çözüm yolları üzerine önemli tesbitler yapan ve bunları toplumun gündemine taşımak üzere yıllardır çaba sarfeden Sayın Tınaz Titiz'i takdir ve teşekkürle bir kez daha anmak isterim.⁶ Kendisinin geliştirdiği bir kavram daha var ki, ondan bahsetmezsek eksik kalır.

Sorunların doğrudan ve/ya dolaylı etkileşimlerle yeni sorunlara dönüşüyor olmaları olgusundan hareketle; madde kimyası gibi **Sorun Kimyası** kavramını ortaya atmış ve onun yasası anlamında dört maddelik bir genelleme yapmıştır. Sorunları anlama ve çözümlenme bakımından bu tesbitlerin önemi yadsınamaz.

1. Sorunlar yoktan var edilebilir. Her akılsızca davranış en az bir sorun üretir.
2. Hiç bir sorun onu meydana getiren nedenler ortadan kaldırılmadıkça çözülemez, ancak şekil değiştirir. Nedenleri yok etmeye dayalı olmayan her çözüm girişimi yeni sorunların üremesine yol açar.
3. Bir sorun çözülmediği sürece doğurma ve başka sorunlarla birleşme yoluyla çoğalma eğilimindedir.
4. Sorunların, aralarında bileşikler yaptığı bir ortam içinde, bileşiksiz bir ortamda uygulanıp iyi sonuç vermiş çözümler hedeflenen sorunu çözemez; hatta yeni sorunların üremesine yol açar.

⁶ Sorumluluk duyan bir aydınımız olarak, SÇ konusunda birikimlerini, kurucusu olduğu Beyaz Nokta® Gelişim Vakfı'nın web sayfasında (www.beyaznokta.org.tr); değerli bir fikir adamı olarak çeşitli konularda kaleme aldığı yazılarını da kendi web sayfasında (www.tinaztitiz.com) ilgililenlerin istifadesine sunmaya devam etmektedir.

Sonuncu maddeye açıklık getirmesi bakımından Nasrettin Hoca'nın bir fıkrasını da hatırlatmayı ihmal etmemiş! Hoca, beline ip bağladığı adamı bir çekişte damdan aşağı indirip ölümüne neden olunca kendini savunur: dün yine bu yolla bir kişiyi kurtarmıştım; ama galiba o kuyudaydı!..

Hemen tüm sosyal olgulardaki "**sonucun dönerek neden haline gelişi**", SÇK yetmezliğinin oluşmasında ve de sürmesinde en önemli rolü oynuyor. Yani SÇK yetmezliğinin en önemli nedeni, bizzat SÇK yetmezliğinin kendisi olabiliyor. Bunu bir kez daha vurgulamış olalım!

Bireylerde rastlanan, özgüven eksikliğinin beceriksizliğe; beceriksizliğin de dönerek ilave özgüven eksiğine yol açması gibi; toplumların kangren olmuş sorunlarını çözememişlerinde kabahatin, oyun oynayan "öteki"lerde olduğu kanaatinin oluşması da bu cümledendir. Onları ancak yeni bir kurtarıcının

çözebileceğine, onun da artık ortaya çıkmayacağına "inanmış"lık da öyledir. Bu öylesine hayati bir kırılma noktasıdır ki, bu hale inanmışlık (**öğrenilmiş çaresizlik**), karşı önlem geliştirme zihinsel/bedensel faaliyetlerini de durdurduğundan o güçlerin "varsa" izin vermemeyi sürdürmesi daha bir hız kazanır.

Soru: SÇK Yetmezliğini gidermek mümkün değil mi?

NS: Birazdan Negatif Seçim diye bir ilkedен söz edeceğim. İyileşme de, tıpkı kötülüğün yayılmasında olduğu gibi Çığ Etkisi sürecinde gelişiyor. Onun için umutsuzluğa düşmemek gerekir. Önce kötüleşme durdurulmalı veya yavaşlatılmalı; sonra da iyileşmenin tohumlarını ekilmeli. Unutulmamalı ki, kötüleşme süreci de aynen böyle başlamaktadır!

SÇK yetmezliği yaşanan ortamda gelişen sorun alanlarını belirler; onlarla eşleşmiş ve genel kabul görmeye başlamış kısır SÇA'nı ortaya çıkarırsak; SÇK yetmezliğinin nasıl giderileceğine dair ipuçlarını da ele geçirmiş oluruz. Bu sorun alanlarını, **Ahlaki, Zihinsel, Kişilik, Sistem kamburu, Kamu düzeni** sorunları olarak saydığımız kısır SÇA'nu

gruplamak mümkündür. Daha önce

bunlarla ilişki-lendirip; SÇK'nın nasıl geliştirilebileceğine ışık tutmuş olalım:

1. Ahlaki Sorunlar:

- Torpil
- Rüşvet
- Yalan
- Hak yeme
- Yanlış örnek gösterme
- Gerçek ve doğruları çarpıtmak, yaymak suretiyle gizlemek gibi
- Akıl ahlaka aykırı kullanımı olan kurnazlık

Bunlar toplum açısından birer sorun alanı olmakla beraber, aynı zamanda, bireyin kendini mazur gösterme sorununu çözmek için başvurduğu sorun çözme araçlarıdır. Bu SÇA'nın kullanılması, yukarıda sözünü ettiğimiz gibi ahlaki değer-lerin yitilmesi ve/ya olumsuz değerlere dönüşmesiyle sonuçlanıyor. Tam bir Kısır Sorun Çözme vakası!

2. Zihinsel Sorunlar:

- Kafa karışıklığı ve kızgınlık
- Öğrenebilirlik aşınması
- Ezber ve benimseticiliğe açıklık
- Dil kullanımında yetersizlik
- Anlamadan çözme
- Akıl-Sezgi yarıştırması ile kamplaşmaya yatkınlık
- Uzlaşma aşınması

gibi nitelik dokusu noksanlığının belli başlı göstergelerinden olan bu özellikler ile yukarıdan beri üzerinde durduğumuz kısır döngüyü kırmak, SÇK'nı geliştirmek mümkün olamamaktadır.

3. Kişilik Sorunları:

- Yakınma
- Suçlama
- Başkasına atma
- Sorgusuz itaat
- İhmalkarlık
- Zorbalık ve türevleri
- Tepkisizlik, duyarsızlık, görmezden/duymazdan gelme
- Cesaret aşınması/korku üremesi
- Özgüven aşınması
- Muhtaç kişilik oluşması ve bir kurtarıcı beklenmesi gibi.

Katılımcılıktan ve sorumluluk yüklenmekten kaçınan; ama şikayet edip başkalarını suçlayan bireylerin toplumda, çözülemeyen sorunların yarattığı karmaşayı çözsün diye askeri müdahalelere bel bağlaması; davetiye çıkarılıp alkışlanması; diğer yandan, sürekli olarak askeri darbelerden yakınmak, SÇK yetmezliğinin net bir göstergesi değil midir? Dolayısıyla, kişilik sorunlarını giderecek adımlar atılmadan SÇK yetmezliği sorununu çözmek; kısır sorun çözme kültürü sarmalından kurtulmak mümkün değildir.

4. Sistemin Kamburu Haline Gelen Sorunlar:

- Mevcut örgütlenmeyi tekrarlamak
- Dolaylılık
- Koz yerine teslimiyet
- Boşlukların dolması, kendi adaletini sağlama, darbeler
- İç ve dış sömürü
- **Negatif seçim**
- Sorun stoku artışı
- Gelir dağılım bozukluğu gibi.

Einstein'ın o meşhur sözü, zayıf SÇA'nın ne olduğunu çok güzel açıklar. Mealen diyor ki, "aynı şeyleri yaparak farklı sonuçlara ulaşmak mümkün değildir!" aynı kapsamda bir diğer özlü söz de şöyle diyor: "Sorunları yaratan kafa yapısı ile onlara çözüm bulunamaz!" Yeterince açıklayıcı...

5. Kamu Düzeni Sorunları:

- Yetki atomizasyonu ve tek adımlıklar
- Kural kirlenmesi
- Hukuk düzeni kuramamak

Yetki atomizasyonu ise, kamu yönetimindeki yetkilerin olağanüstü derecede parçalanmışlığı ve böylece de işe yaramaz hale gelmişliğini ifade etmektedir. Bunun zıddı olan bütün yetkilerin bir kişiye verilmesi de bir sorundur. Doğrusu, ikisinin arasında uygun noktaları bulabilmektir. Güven duyma ve ehliyet zafiyetler ile yetkinin bir parçasının başkasında bulunma(ma)sından çıkarı olanların gayretlerinin eseri olup; Yetki atomizasyonu ve tek adımlıklar, sorun çözme aşamasında yeni sorunlar yaratmak üzere icat edilmiş olmalı. Önlenmezse, kısır SÇ kültürünü besler.

Kural kirlenmesi'ne gelince; bu ikisinin birleşerek ürettiği bir başka sorun olup; kısır sorun çözme kültürünün ana besleyicisi konumundadır. Toplu yaşam, bireylerin birbiriyle ilişkilerini; hak ve hukunu düzenleyen kurallar koymayı gerektirir. Konulan bir kural, sınırları belirlenmiş bir alanı kapsar. Başka bir alan için yeni kural koymak gerekir. Kural koymanın görünüşteki kolay çözüm üretme özelliği, kural koyucuları fazla düşünmeden kural üretmeye iter. *Her nerede bir sorun görünüyorsa, o görüntüyü yok edecek keskin bir kural konularak "iş bitirilmiş" sayılır.* Ancak her ek kural, daha evvel konulmuş olan kurallarla çelişmemek zorundadır (**What if?**).

Halbuki, belirli bir karmaşıklık düzeyinden sonra bu, pek mümkün olmamaktadır. Bu nedenle de kurallar yığını bir süre sonra içinden çıkılmaz hal alır. İşte bu, "**kural kirlenmesi**" denilen olgudur.

Gelenekler, ahlaki değerler, yasalar bir arada toplu yaşamının kurallarını teşkil ederler ve bunlar, iç içe girmiş olarak bütünlük arz ederler. Kurallarla doldurulamayan alanların, toplumun üstün (temel) değerleri ile doldurulmasını zorunludur. Hak ve hukuka saygı, ayıp, utanma vb kavramları ayakta tutacak güçlü geleneklere sahip olmadan; kurallar koyarak toplumdaki barış ve huzuru kalıcı kılabilecek çözümler getirmek mümkün değildir.

SÇK Yetmezliği, yukarıdan beri saydığımız sonuçlarının dönerek kendini beslemesi olgusunun adı olduğunu tekrarlayalım.

Soru: Peki, SÇK Yetmezliğinin bir kısır döngü oluşturduğunu tekrar vurguladınız. Bu döngüyü kırmak ve SÇK geliştirmek için neler yapılmalı?

NS: Yukarıdaki sorunuzu cevaplarken Sistemin Kamburu haline gelmiş sorunlar arasında saydığım Negatif Seçim konusunu biraz açmak isterim. Kruger-Dunning Sendromu da denen

Negatif Seçim ilkesi, nitelik noksanlığının, *kendisine benzeyen özellikleri öne çıkarmaya, ödüllendirmeye, diğerlerini ise geri plana atmaya, dışlamaya yatkın olduğundan bahseder.* Ancak bu olgu, nitelikliler için de geçerlidir. Yani, nitelikliler de benzerlerini destekleyip çoğaltmakta; niteliksizliği ise dışlamaktadır.

Bu durum, Çiğ Etkisi diye adlandırılan bir süreçte gelişmektedir.

Çiğ Etkisi denen süreç şu olguya dayandırılıyor; bir noktaya kadar performansı giderek iyileşen bir sistem, herhangi bir nedenle bozulmaya başladığında bu defa giderek hızlanan bir bozulmaya uğrayabiliyor. Kötüleşmenin büyüüp yayılmasında olduğu gibi; iyileşme bir yerden başlatılır ve kararlılık gösterilirse, iyileşmenin de yaygınlaşması mümkün. Avrupa'ya giden işçilerimizin oradaki üretkenliklerini, ülkemizdeki halleriyle kıyaslamak, önermeyi doğrulayacaktır. Bu sürecin nasıl işlediğine dair verilebilecek bir diğer örnek de Kırık Cam Teorisi'ne dayanak oluşturan deneyin gösterdikleridir.

ABD'li suç psikoloğu Philip Zimbardo, 1969'da yaptığı bir deneyde, suç oranının yüksek olduğu, New York'un yoksul Bronx ve daha yüksek hayat standardına sahip Palo Alto bölgelerine birer 1959 model Oldsmobile bırakıyor. Araçların plakası yok, kapıları aralık bırakılmış. Ve olup bitenleri gizli kamerayla izlemişler.

Bronx'taki otomobil üç gün içinde baştan aşağıya yağmalanmış.

Diğerine ise bir hafta boyunca kimse dokunmamış!

Ardından Zimbardo ile iki öğrencisi 'sağ kalan' otomobilin yanına gidip çekiçle kelebek camını kırıyorlar. Bunu gören çevredeki insanlar (zengin beyazlar) da olaya dahil olmuş ve birkaç dakika sonra o otomobil de kullanılmaz hale gelmiş.

Zimbardo, "ilk camın kırılmasına ya da çevreyi kirleten ilk duvar yazısına izin vermemek gerek. Aksi halde kötü gidişati engelleyemeyiz." sonucunu çıkarmış.

Bundan esinlenen N.Y. Belediye Başkanı Guiliani'nin de, "Olumsuzluklarla mücadeleyi nasıl başardınız?" sorusunu şöyle cevapladığını okuyoruz:

"Metruk bir bina düşünün. Binanın camlarından biri bile kırık olsa, o camı hemen tamir ettirmezseniz, çok kısa sürede, oradan geçen herkes bir taş atıp, binanın tüm camlarını kırar.

Ben ilk cam kırıldığında hemen tamir ettirdim. Bir elektrik direğinin dibine ya da bir binanın köşesine biri, bir torba çöp bıraksın. O çöpü hemen oradan kaldırmazsanız, her geçen, çöpünü oraya bırakır ve çok kısa sürede dağlar gibi çöp birikir. Ben ilk konan çöp torbasını kaldırttım."

Bir sokağın suç bölgesine dönüşme süreci önce tek bir pencere camının kırılmasıyla başlıyor. Çevreden tepki gelmez ve cam hemen tamir edilmezse, oradan geçenler o bölgede düzeni sağlayan bir otorite olmadığını düşünüyor, diğer camları da kırıyor.

Ardından daha büyük suçlar geliyor; bir süre sonra o sokak, polisin giremediği bir mahalleye dönüşüyor.

Bunu anlayan New York polisi de, önce küçük suçların peşine düşmüş. Metroya bilet almadan binenleri, apartman girişlerini tuvalet olarak kullananları, kamu malına zarar verenleri, hatta içki şişelerini yola atanları bile yakalayıp haklarında işlem yapmış.

Bir örnek de bizden: İstanbul'da park yapılmaz levhaları olmayan bir sokak veya cadde bulamazsınız; ama o işaretlerin altında hergün dizi dizi otomobillerin park etmiş olduğunu görürsünüz. "Yasak çiğnemek içindir" mesajı verilerek; şehirde kural tanımazlık adeta meşrulaştırmıştır.

Kısır döngüyü kırmak ve SÇK geliştirmek için ne yapmalı diye soruyordunuz ya; cevabım, ne önlem düşünülürse düşünülün, ama mutlaka "tam anlaşılmayan bir sorunun çözülemez; sorunu anlaşılır kılmanın da bir tekniği vardır" gerçeği hep göz önünde tutularak belirlensin olacak. Bu doğrultuda alınabilecek önlemleri iki ana grupta toplamak mümkündür:

A. Genel Önlemler:

1. Sorun stokunu azaltmaya dönük önlemler:

- a) İyi ahlâk uygulamaları kapsamında Etik Güvenceler belirlenmeli; "Namus" kavramının doğru tanımı yaygınlaştırılmalı; mevzuatta "Yalan" için ağır yasal yaptırım getirilmeli. Dindarlıktan da yararlanma yollarına başvurmak; bunlar için iyi bir başlangıç olabilir.
- b) Adalet sisteminin etkinliğini artırılmalı. Bu mutlaka gerçekleştirilmesi gereken bir önlemdir; yapanın yaptığı yanına kâr kaldığı kanaati yok edilmelidir.
- c) Sorunları ortak grup ve kesimler arasında dayanışmayı sağlayacak ortamlar oluşturmalı.

2. Eğitim yoluyla güncelle ve geleceğe dönük önlemler:

- a) Eğitim-öğrenim kurumlarının müfredatına SÇK kavramı sokulmalı; Üniversitelerimizde seçmeli dersler arasına Sorun Çözme yaklaşımli düşünce sistemini aşılavıcı derslerin konulmasını sağlanmalı.
- b) Dil'in iyi ve doğru kullanılması, özgür düşünme, soru sorma ve sorgulama alışkanlığı ile erdem sayılan toplumun temel değerlerini kazandırılacak şekilde müfredatın yeniden düzenlenmesi; eğitimin bütünselliğine önem verilmesi. (okulda ne vermeye çalışıyorsa, TV programları ile Cami hutbe ve vaazlarının da onunla çelişmeyen mesajlar taşımaya dikkat edilmesi) başlı başına bir proje olarak ele alınmalı.

B. Kritik Müdahale Önlemleri

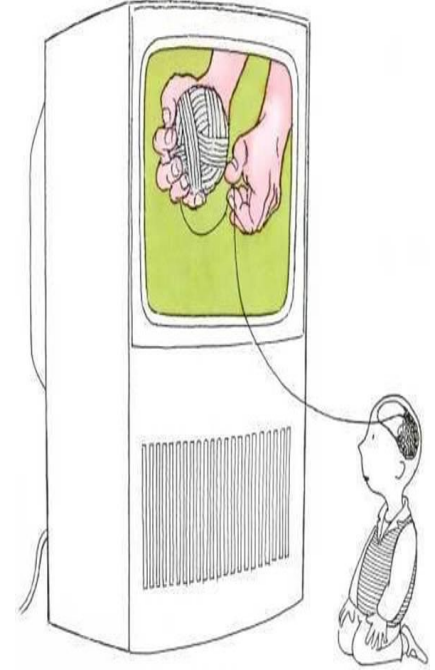
- a) İyi tanımlanmış bir Vizyon'a sahip olunmalıdır. (örn. "100.yılda toplumumuzun sömürüye açık alanlarının asgariye indirilmesi; yok edilemeyenlerin ise karşılıklı bağımlılıklarla dengelenmesi" gibi.)
- b) Ezbere dayanmayan, sorgulayıcı eğitim metoduna yönelmek gerekir.
- c) Bilimden yararlanma yoluna ağırlık verilmelidir;
- d) SÇK Yetmezliği sorunu toplumun gündemine taşınmalı ve tartışılması sağlanmalı;
- e) Ortak Akıl'ın işletilmesine zemin oluşturulmalıdır. Bunun için SÇK ve ilgili kavramları kullanan; sahip oldukları imkanlarla onları toplumun gündemine taşıyabilecek yazar, çizer, sanatkar, siyasi partiler ve STK'nın ilgisini çekilmeli; inisiyatif almaları istenmeli.
- f) Birey ve kurumlar, Toplum sorunlarına müdahil olmaya özendirilmeli; Kürt sorunu, ahlaki yozlaşma, yolsuzluk, işsizlik vb sorunlardaki analiz ve çözümler için Politika Belgeleri(PB) ortaya koymada ve/ya

hazırlanacak PB'nin Siyasî partilere, STK, medya, hükümet, TBMM gibi yerlere dağıtımında görev alma sorumlulukları olduğu işlenmeli.

- g) Sömürüye Açık Alanlarımızın daraltılması için "Koz Yönetimi" tekniğinden yararlanma yöntemi kurumlarımıza yerleştirilmelidir.

Soru: Bu önlemlerin hayata geçirilmesi pek kolay olmaya-caktır ama, başarılması halin-de ne gibi sonuçlar elde edilebileceğini düşünürsünüz?

NS: Toplumun zihinsel kurgusu değişmeye, toplumsal barış yerleşmeye başlar; süreç devam ettirilebilirse fazla uzun olmayacak bir vadede hem günümüzün gelişmiş ülkeleri arasına katılır; hem de milletler camiasının çok daha etkili ülkesi durumda gelebiliriz. Bu hayal değil; sorunlarımızı çözdükçe, SÇK'miz gelişme sürecine gireceğinden; Değişen koşullarının toplumların varlıklarını tehdit eden tehlikelerini savuşturmak kolaylaşmış olacaktır.

SÇK gelişmiş toplumların neler başarabildiğine dair bir örneği, bu vesileyle paylaşmak isterim. Geçen yıl Hollanda hakkında bir makale okumuştum. Yazar Simon McKenzie'nin anlattıkları bana çok ilginç gelmişti. Avrupa dillerinde Holland,

Netherlands, Pays-Bas gibi, basık/alçak toprak anlamında, isimlerle anılan bu ülke topraklarının 2/3'ü deniz basacak kadar düşük rakımlı ve ülke nüfusunun %60'ı deniz seviyesinin altındaki topraklarda yaşamaktaymış.

Söz konusu makalede şu cümleler de yer alıyordu:

"Ülkeyi ve toplumu deniz şekillendirmiştir. Su, hem bir arkadaş, hem de varlıklarını tehdit eden bir tehlikedir. Yabancılar, Hollandalılar için, su ile mücadele ediyorlar ve kazanıyorlar diye düşünse de; deniz olsun, nehir olsun suyu yenmek mümkün değildir; çünkü o çok daha güçlüdür. O nedenle insan için, onunla birlikte yaşamının bir yolunu bulmaktan başka çaresi yoktur."

"Hollandalıların son 1.000 yıllık başlıca uğraşları, Deniz ve Nehir suyu ile birlikte yaşamının yolunu arayıp bulmak olmuş; su ile mücadelede kazandıkları uzmanlık, bu milletin karakterini silinmez şekilde biçimlendirmiştir."

"Suyla baş etmede başarının esası su, insan ve ekosistemin diğer varlıkları arasındaki uyumu

ve dengeyi gözetip korumaktır. Gerçekçi olmalı ve

sağduyunuzu kullanmalı; duygularınıza esir olmamalı, bilhassa kızmamalısınız. Her zaman aşırılığa kaçmadan itidalli olmalısınız. Dikkatli ve hep tedbirli olmak zorundasınız. Bütün bu özellikler, ulusun karakterinde yer etmiş; varlıklarını sürdürme ve düşünme yollarımızın taşları olmuştur." İlginç tespitler!

İnsanları bugün Hollanda olarak bilinen topraklara çeken, onuncu yüzyılda Ren, Maas ve Scheldt nehirlerinin deltasında oluşan zengin ve verimli topraklar olmuş. Denizin Gel-Git'lerinin meydana getirdiği ve sahil boyu uzanan doğal kum setleriyle korunan alüvyonlu bataklık topraklara o nedenle yerleşmişler. Oraya yerleşen topluluğun denize "öte git" demesi, yani bu setlerin denize doğru ötelenmesi, yeni geniş duvarlar ve bentler inşasıyla ilk, M.S. 1000 yılında başlamış.

Sonraki uzun yıllar boyunca, bu çiftçiler ve ticaret erbabı insanlar, durmaksızın tekrarlayan Gel-Git'lerle oluşan doğal setleri, yenilerini inşa ile genişletip yükselterek denizi daha da öteleyebilmişler. Zamanla bu bentlerin çevresinde yerleşim yerleri kurmaya başlamışlar.

Bugün, denizin 1990'lardaki çizgisini aşmaması ve toprakların suyun altında kalmaması için her yıl 12 milyon metreküp kumu küremek zorundalmış.

Orta Çağ'dan beri, su baskınlarına karşı suni duvarlarla korunmuş bir toprak parçasında toplum halinde yaşamı paylaşmak insanları, ister istemez, kolektif çalışmaya ve dayanışma içinde olmaya zorlamış; bu hal, "münferit çıkarlarla, toplum için iyi olan" arasında gelenekselleşmiş bir uzlaşım modelinin ortaya çıkmasına da yol açmış.

Münferit mücadelede başarı şansı bulunmadığından, ortamın tehditlerine/ tehlikelerine karşı kolektif mücadele; birbirlerine güvenme ihtiyacı içinde, ortak projelere katılımı herkes kendi payına düşeni ortaya koyma ve **"herkes için iyi olan"** çözümü bulmada işbirliği yapmayı alışkanlık haline getirmişler. Bu alışkanlık o milletin politik hayatına da yansımış. Çok partili demokratik bir sistemin uygulandığı Hollanda'da hiçbir zaman tek parti hükümeti olmamış! Hep koalisyon hükümetleriyle yönetile gelmiş bu ülkede **uzlaşma kültürü**, günlük hayatın her alanında kendisini hissettirmekte imiş. Yazar şöyle diyor;

"Çelişen çıkarların masaya taşınacağı ve aralarında bir şekilde uzlaşının aranacağı bir komite teşkil etmeksizin karara bağlanmış önemli bir konu hemen hemen yok gibidir"!..

Karşılıklı güven, paylaşımcılık, dayanışmacı katılımcılık ve uzlaşma kültürü; güçlülere karşı direnme iradesi... Bütün bunların, **SÇK gelişmiş** bir toplumu tanımladığı çok apaçık.

Soru: Konuyu daha çok akademik boyutuyla anlat-tınız. Bunların günlük yaşantımızdaki yansıma-larına dair birkaç örnek sayabilir misiniz?

NS: Tabii. Bunlardan o kadar çok var ki! Kanıksandığı için varlıkları artık fark edilemez duruma gelmiştir. Sanayi İşletmelerinde sıkça rastlanan böyle durumları anlatmak için, ***İşletme Körlüğü*** tabiri kullanılır. Her gün gördüğünüz ve düzeltmediğiniz bir yanlışlığa giderek alışır ve göremez duruma gelirsiniz. Dışarıdan bakan birisi bu durumu derhal fark eder. Birçok sorunumuzla beraber yaşaya yaşaya artık onları sorun olarak görmeyiz.

"Herkes gibi biz de sorunlarımızı çözüyoruz; SÇK Yetmezliği de ne demek oluyor" diye itiraz edenler olabilir. Vereceğimiz örneklerle, "o zaman bu gerçekleri nasıl açıklayacağız" diye de sormuş olalım. Görünmezlik kabuğu bağlamış sorunlarımızdan bazıları:

- a) Her yıl, Kurtuluş Savaşında verdiğimiz Şehit sayısından daha fazla insanımızı Trafik Kazalarında yitiriyoruz ve bunu sorun olarak görmüyoruz;
- b) Trafikten aile içi geçimsizliklere kadar, sorunlarımızı çözmek adına şiddete başvuru ne kadar çok olay yaşanıyor toplumumuzda; hiç dikkat ediyor muyuz?
- c) Sorunlarımızı çözemediğimiz hallerde bir suçlu bulup; kabahati ona yükleyerek kendimizi temize çıkıyoruz. Hem şikayette hem de suçlamada haklı duruma geçmeyi alışkanlık edinmişiz.
- d) **"Herkes kurallara uymalı; uymayanlar cezalandırılmalı!"** görüşünü savunan ama kendisini dışarıda tutan; **"Herkes yapıyor ben de yapıyorum"**; **"başkaları yapmasın ben de yapmayayım"** ayrıcalığını kendisine hak sayan insan tipine yabancı mısınız?
- e) Toplum ve Çevre'nin zararına da olsa, bireysel çıkarı peşinde koşmanın gerçekte, kendine ve geleceğine zarar vermek olduğunu gören insanımız pek mi çok?
- f) İnancı ile söz ve davranışları arasındaki tutarsızlıkları eksiklik olarak görmeyenler; O hallerini mazur göstermeye çalışanlarımız, hangi SÇA kullanıyorlardır dersiniz?...
- g) "Akıl, hile ile kullanımı demek olan" kurnazlığın, toplumumuzda hayli prim yapıyor olması karşısında; "akıllı davranma"nın ne demek olduğunu bilenleri nerede aramalı?

h) Bağnazlığın/Fanatikliğin, düşünmeye, akli işletmeye mâni olduğunun; kavgayı körüklediğinden toplumsal barışı tehlikeye düşürdüğünün farkında mıyız?

i) Hayatımızı tüketim ve futbol tutkusu yönlendiriyor. Tükettiklerimiz bizim ürettiklerimiz olmadığı gibi; futbolumuzu da kucak dolusu para döktüğümüz iskartaya çıkarılmış yabancı oyuncular oynuyor! Onca para dökülen futbolcuları ve teknik adamlarına rağmen Avrupa kupalarında nal toplayan takımlarımızda onlar üste para verilerek gönderilip yenileri alınırken; bu hovarda-lığın beceriksiz kulüp yöneticilerinden ne hikmetse kimse hesap sormuyor!

j) Bir işin nasıl yapılacağına dair yeterli bilgi ve deneyim birikimi olmasa da, kendisini "Büyük Jüri Üyesi" koltuğuna oturtup yar-gılamada bulunma; "Doğru"larının, bildik-leriyle sınırlı olduğunu bilmeden ahkâm kes-me; başkasını de-ğiş-tirmeye çalışıp; kendisinin de-ğişime ihtiyacı olmadığına inanma ve daha bir çok kısır SÇA ile hem bireysel; hem de toplumsal hayata yön verenlerin çoğunlukta olduğu bir ortam sorunsuz olabilir mi?

k) SÇK Yetmezliği ile, yıllardır kronikleşmiş, trafik sorunu, eğitim sistemi sorunu, terör, Kürt Sorunu, laik-antilaik, İmam Hatip, Türban sorunları, siyaset kurumunun yolsuzluk şaibeleri, askerî darbeler, demokrasimiz ve hukuk sistemimizin eksikleri arasında çok yakın bir ilişki olduğu inkâr edilebilir mi?

Bütün bunların yaygın olarak yaşandığı bir toplumda Sorun Çözme Kabiliyeti Yetmezliği denen hastalık var demektir. İyileşmeye götüren yolda ilk adım, bu halin farkına varmak olmalıdır...

Soru: Toplumumuzun SÇK yetmezliğine yol açan, kök sorun çözümlenmesi yapılmış mıdır?

NS: Şahsen böyle bir çözümlenme çalışmasına katılmadım. Ancak, biraz siyaset tecrübesi edinmiş olmamdan da esinlenerek; konuya ilişkin kişisel tespitlerimden bahsedebilirim. Yukarıda Negatif Seçim İlkesinden ve Çığ Etkisi diye bir olgudan bahsettim. Doğal haliyle Çevre'de olumsuzluk

yoktur; her şey, olumluluk temelinde dengeler üzerine oturtulmuştur. Olumsuzluk, olumluluğun aşındırılması şeklinde başlıyor. Aşındırılmada baş rolde insan var!..

İnsan, refahını artıracak; varlığını teminat altına alacak her ne tür imkan bulursa onu tüketme eğilimli bir tabiata sahiptir; hem aktif; hem de pasif olarak istismara açıktır. Genel ifadesini kullanırsak sömürür ve sömürülür. Zamanımıza gelinceye kadar giderek artan sömürücülüğü, iktidar hırsı ile birleşince; dengeleri taşıyan olumlu değerleri iyice aşındırmıştır. Kendi yarattığı Siyaset Kurumunu, sorun çözücü olmaktan, sorun yaratana döndürmüştür. Sorun yaratan siyasetin uygulama alanı bulunduğu toplumlar arasında bizimkinin de bulunduğu inkâr edilemez...

Soru: Yani kök sorunumuz siyaset midir?

NS: Trafik kazalarının temelinde kural tanımazlığımızın yattığı ortadayken, suçu "trafik canavarı" adını verdiğimiz sanal bir varlığa yükleyerek kendimizi temize çıkardığımız gibi bir kurnazlığa sapmayacağım ve konumuzla ilgili suçu, insanın sorumluluğundan çıkarıp sanal bir kuruma yüklemeye kalkışmayacağım.

Siyasete, birey, toplum ve sistem açılarından ayrı ayrı bakmak lazım. Malûm, siyasetin malzemesi insandır. Onu da iki gruba ayırmak gerek. Bir siyaset yapanlar; yani siyaset sahnesinde rol alanlar; iki, onlara inanıp oy verenler.

Önce sisteme, nasıl işliyor ona bakalım.

Siyaset, toplumun refah ve mutluluğunu sağlayacak şekilde sorunlara akılcı çözümler getirmek iddiasıyla yapılır. Siyaset,

meslek olmayıp; hizmet etmek ve başarmak tutkusuyla **başarmanın verdiği tatmini tatmak için yapılır.** Başarılı olan devam der; başarısız olan yerini taze güçlere bırakır. Gelişmiş ülkelerde genellikle görülen budur.

Bizde ise siyaset, esas itibariyle genel başkanın kişiliği temelinde şekillenen, partiler eliyle yapılmaktadır. Yönetim kademelerinde görev alanlar da; o partiye oy verenler de genel başkanın doğrusunu da yanlısını da sahiplenmeyi doğal saymakta; onu eleştirmekten uzak dururlar. Bir siyasi parti taraftarı olmak, bir anlamda, takım tutmak gibi bir davranış biçimidir. Bu yapı zamanla siyasetten beklentilerin karşılıklı uzlaşısı ile "sen beni seç; beni seni seçeyim ve/ya ben sana oy verdim; sen de beni gör"e dönüşmüştür. Yani Sistem, **çıkar sağlama** temeline oturmuş; öyle işlemektedir.

Siyaset kurumuna yerleşen bu statüko, kendisini yenileyecek etkenlere karşı kararlı direnç gösterirken; dönemden döneme kişilerin değişmesine açık bir özellik kazanmıştır. Siyasi rekabet de, statükoyu bozmayıp besleyecek tarzda yapıldığından, taraftarların kutuplaşmasına göz yumulur. Toplum, "bizden olanlar-olmayanlar" kamplarına bölünür.

Sosyo-ekonomik hayata şekil veren siyaset kurumunun işleyişi bu olunca, toplumun nitelik dokusunu geliştirmesi beklenemez. Bunu geliştirecek kurumların yaşamasını; var olanların da o doğrultuda işlemesini beklemek gerçekçi olmaz.

Nitelik dokusu, olayları bilimsel gözle değerlendirmeyi ve ortak akla değer vermeyi önemseyen bir zihniyete işaret eder. Çıkarıcılığı, kurnazlığı ve istismarı akıllılık sayan bir anlayışın yaygın olduğu ve bu anlayışla siyaset yapılan toplumların nitelik dokusu yetmezliği ile malûl olması, o yüzden yadırganmamalı.

Sistemin nasıl işlediğine dair tesbitlerden sonra, bireylerimizin davranış kalıplarına dair de birkaç söz söylemek gerekirse, söze eğitimden başlamak icabeder.

Genel hatlarıyla bizdeki eğitim sistemi, meslek edindirmek, iş alanlarına o işin ehlini yetiştirmek amacıyla pek örtüşmediğinden; insanlar ne iş olsa yaparımca olarak hayata atılırlar. Siyaset yapanların, bunu genellikle bir geçim kaynağı; rant paylaşım aracı olarak görmeleri o yüzden yadırganmaz. Yakıştırma, ayıplama bağlamında söylenen "bal tutan parmağını yalar!" atasözünün mazeret gibi algılanması ve benimsetilmiş olması da ondan kaynaklanıyor olmalı...

Siyaset yapanlara inanıp oy veren geniş halk kesimlerini teşkil eden bireyler ise; siyaset erbabının söylediklerinin doğruluğunu yanlışlığını sorgulayarak değerlendirecek durumda değildir. Onlar kendi günlük geçim dertlerinin peşinde; siyaset yapanların vaatlerinin, yakın gelecekte kendisine ne getireceği ile ilgilidirler. İşini ve geleneksel değerlerini koruma gayretindedirler. Belirgin özellikleri ise, örgütlenmemiş olmalarıdır.

Siyaset kurumu şekillenmiş biçimi itibariyle, yazılı ve sözlü medya ile de uzlaşma kanalları oluşturmuştur. Bu kesimin siyasi söylemleri duyurma şekli, kendi çıkarını kollama ekseninde olduğundan; oy verenlerin zihinlerinde siyasilere dair berrak bir görüş oluşmasına imkân yoktur. Onlar da kendilerine vaadedilene ve kendi değerlerini benimsemiş görünenlere yönelirler.

Bu süreç, onlarca yıldan beri böyle devam ettiğinden; oy veren kesimler, bu durumun değişmeyeceğine inanmış; siyaseti "kirlenme" ile eş tutarak "**siyasete bulaşma**" tabirini üretmiştir.

Bu öylesine yerleşmiş bir düzendir ki, Siyaseti olması gerektiği gibi yapma düşüncesinde olanlar, statükoyu tehlikeye düşürmeleri yüzünden o yapıda uzun ömürlü hayat hakkı bulamamakta; bir şekilde girebilenler ya pasifize edilmekte veya sistemin dışına itilmektedir. O yüzden onlar da siyasete hiç bulaşmazlar!

Bu manzaraya bakıldığında, toplumun günlük sorunlarına ve geleceğe dönük beklentilerine cevap verecek bir köklü sorun çözme faaliyetinin varlığına inanmak zordur. Birey ve toplum birbirinden ayrı düşünülmemeyeceğinden; böylesi bir ortamda yetişen bireylerin niteliklerinin nasıl olabileceğini kestirmek ise zor değildir.

Son noktada, tavuk-yumurta ikilemi ile karşı karşıya kaldığımız söylenebilir. Ancak, aşınma sürecinin "**aydın**" kesimin **üstün değerlerin savunucusu olma görevini savsaklaması** ile başlamış olması kuvvetle muhtemeldir. İyileşmenin başlayacağı nokta da yine orasıdır.

İstanbul, 21 Mart 2011

Dr. Müh. Necati Saygılı

saygilib@superonline.com